

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Διπλωματική Εργασία

ΟΙ ΕΜΜΕΣΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΩΣ ΜΕΣΟ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

ΤΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής: Σαμαρά Αγγελική

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
στη

Λογιστική Φορολογία και Χρηματοοικονομική Διοίκηση

Νοέμβριος 2021

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου Σαμαρά Αγγελική για τις χρήσιμες συμβουλές και παρατηρήσεις της καθ' όλη τη περίοδο συγγραφής της παρούσας εργασίας. Επίσης ευχαριστώ όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος για τις γνώσεις που μου προσέφεραν, αλλά και την οικογένεια μου για την συνεχή στήριξη.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της εν λόγω διπλωματικής εργασίας είναι η ανάλυση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου και η διερεύνησή τους ως προς τα επίπεδα αποτελεσματικότητας και τα οφέλη τους, όταν αξιοποιούνται από τις φορολογικές αρχές, ειδικότερα ως προς την ανίχνευση κρουσμάτων φοροδιαφυγής. Στην παρούσα μελέτη διαφάνηκε η σπουδαιότητα της χρήσης των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών σε περιπτώσεις ανακριβούς, λανθασμένης ή ελλιπούς αποτύπωσης των φορολογητέων εισοδημάτων στα βιβλία και στοιχεία των φορολογούμενων φυσικών και νομικών προσώπων και στις οικείες δηλώσεις εισοδήματός τους. Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου δύνανται να χρησιμοποιηθούν είτε αυτοτελώς είτε συνδυαστικά με τις άμεσες ελεγκτικές τεχνικές, κατόπιν απόφασης των ελεγκτικών αρχών. Η απόφαση για το ποια έμμεση τεχνική ελέγχου θα χρησιμοποιηθεί από τις φορολογούσες αρχές βρίσκεται στη διακριτική ευχέρεια των ελεγκτών, οι οποίοι καλούνται να επιλέξουν τη βέλτιστη έμμεση ελεγκτική μέθοδο ανάλογα με τη φύση και το είδος των συναλλακτικών συνηθειών των φορολογούμενων. Ωστόσο, στην περίπτωση της Ελλάδας βάσει των αντίστοιχων νομοθετικών διατάξεων είναι δυνατή η εφαρμογή πέντε επιμέρους μεθόδων έμμεσου ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για την αρχή των αναλογιών, για την ανάλυση ρευστότητας, για την ανάλυση καθαρής θέσης, για την τιμή πώλησης προς τον συνολικό κύκλο εργασιών και για τη μέθοδο ανάλυσης των τραπεζικών καταθέσεων και των πληρωμών σε μετρητά. Εν κατακλείδι, οι έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές αποτελούν ένα αποτελεσματικό μέτρο κατά της φοροδιαφυγής για τον αντικειμενικότερο δυνατό προσδιορισμό των φορολογητέων εισοδημάτων των φορολογούμενων προσώπων που κρίνονται ύποπτοι για φοροδιαφυγή.

Λέξεις-κλειδιά: Έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές, Αρχή των αναλογιών, Ανάλυση ρευστότητας, Ανάλυση καθαρής θέσης, Τιμή πώλησης προς κύκλο εργασιών, Ανάλυση τραπεζικών καταθέσεων και πληρωμών σε μετρητά.

ABSTRACT

The purpose of this dissertation is the analysis of indirect control techniques and their investigation in terms of their levels of effectiveness and benefits, when used by the tax authorities, in particular in terms of detecting cases of tax evasion. The present study highlighted the importance of using indirect audit techniques in cases of inaccurate, incorrect or incomplete recording of taxable income in the books of taxpayers and legal entities and their respective income declarations. Indirect control techniques may be used either independently or in combination with direct control techniques, at the discretion of the audit authorities. The decision on which indirect control technique will be used by the tax authorities is at the discretion of the auditors, who are asked to choose the best indirect control method depending on the nature and type of trading habits of the taxpayers. However, in the case of Greece, based on the respective legal provisions, it is possible to apply five separate methods of indirect control. More specifically, it is the principle of proportions, liquidity analysis, equity analysis, selling price to total turnover and the method of analyzing bank deposits and cash payments. In conclusion, indirect control techniques are an effective measure against tax evasion to determine as objectively as possible the taxable income of taxpayers suspected of tax evasion.

Keywords: Indirect control techniques, Proportionality principle, Liquidity analysis, Equity analysis, Sales to turnover, Analysis of bank deposits and cash payments.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	ii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	1
1.2 Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα.....	3
1.3 Δομή Διπλωματικής Εργασίας.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	5
2.1 Εισαγωγή.....	5
2.2 Βιβλιογραφικές Αναφορές στις Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου.....	5
2.2.1 Η αποτελεσματικότητα των έμμεσων τεχνικών ελέγχου στην πάταξη της φοροδιαφυγής.....	5
2.2.2 Η αναποτελεσματικότητα των έμμεσων τεχνικών ελέγχου στην πάταξη της φοροδιαφυγής.....	11
2.2.3 Η επιλογή της κατάλληλης έμμεσης ελεγκτικής μεθόδου από τις φορολογικές αρχές.....	12
2.3 Συμπερασματικές Παρατηρήσεις.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ.....	15
3.1 Η Ελληνική Νομοθεσία στις Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου.....	15
3.1.1 Αριθμητικά στοιχεία συμβολής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής.....	16
3.2 Οι Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου σε Χώρες του Εξωτερικού.....	19
3.3 Συμπερασματικές Παρατηρήσεις.....	24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΤΟ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ	26
4.1 Εννοιολογική αποσαφήνιση των έμμεσων τεχνικών ελέγχων	26
4.2 Οι τεχνικές έμμεσου ελέγχου	27
4.2.1 Η αρχή αναλογιών (The mark-up-method).....	27
4.2.2 Η ανάλυση ρευστότητας (The funds method)	28
4.2.3 Η τιμή πώλησης προς τον συνολικό κύκλο εργασιών (The unit and volume method)	30
4.2.4 Η καθαρή θέση (The net-worth method)	30
4.2.5 Η μέθοδος των τραπεζικών καταθέσεων και των πληρωμών τοις μετρητοίς (The bank deposits and cash expenditure method).....	32
4.3 Η επιλογή της βέλτιστης μεθόδου έμμεσου ελέγχου	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ	35
5.1 Έμμεση τεχνική ανάλυσης ρευστότητας.....	35
5.2 Έμμεση τεχνική ανάλυσης καθαρής θέσης.....	38
5.3 Έμμεση τεχνική ανάλυσης τραπεζικών καταθέσεων.....	43
5.4 Αριθμητικό παράδειγμα φορολογουμένου φυσικού προσώπου που ασκεί επιτήδευμα.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	55
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	58

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Έμμεση Τεχνική Ανάλυσης Ρευστότητας (Πηγή: Ντάσιου και Ζοργιανού, 2014)	36
Πίνακας 2. Έμμεση Τεχνική Ανάλυσης Ρευστότητας – Αριθμητικό Παράδειγμα	38
Πίνακας 3. Έμμεση Μέθοδος Καθαρής Θέσης (Ντάσιου & Ζοργιανού, 2014).....	40
Πίνακας 4. Έμμεση Μέθοδος Καθαρής Θέσης – Αριθμητικό Παράδειγμα.....	43
Πίνακας 5. Έμμεση Μέθοδος Ανάλυσης Καταθέσεων – Αριθμητικό Παράδειγμα....	46
Πίνακας 6. Οικονομικά Στοιχεία	48
Πίνακας 7. Πίνακας Ανάλυσης Ρευστότητας	50
Πίνακας 8. Αποτελέσματα Ανάλυσης Ρευστότητας.....	50
Πίνακας 9. Πίνακας Ενεργητικού - Παθητικού	51
Πίνακας 10. Πίνακας Υπολογισμού Καθαρής Θέσης	52
Πίνακας 11. Έμμεση Μέθοδος Ανάλυσης Τραπεζικών Καταθέσεων.....	54

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1. Πορεία φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, 2003-2014 (Πηγή: Διανέωσις, 2016)	17
---	----

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Κατά κεφαλήν φοροδιαφυγή Ευρώπης (Πηγή: Καθημερινή, 2019).....	18
Εικόνα 2. Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου ανά Χώρα (OECD, 2006)	20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στον φορολογικό έλεγχο εσωκλείεται το σύνολο των ελεγκτικών ενεργειών που έχουν σκοπό την αξιολόγηση για το αν και σε ποιο βαθμό επιτυγχάνεται η εφαρμογή εφαρμόζονται των ισχυουσών νομοθετικών διατάξεων. Στον φορολογικό έλεγχο υπάγεται και η διαδικασία του επιτυχούς και εμπρόθεσμου ελέγχου του συνόλου των φορολογικών δηλώσεων. Επίσης, ο φορολογικός έλεγχος περιλαμβάνει και τον έλεγχο του αν τα στοιχεία που απεικονίζονται στις υποβληθείσες φορολογικές δηλώσεις είναι αφενός πλήρη και αφετέρου σωστά. Τέλος, ο φορολογικός έλεγχος είναι αρμόδιος για τον προσδιορισμό του τελικού φόρου που επιβαρύνεται ο εκάστοτε φορολογούμενος (D'Agosto et al., 2017; Δαλιάνης & Νιφορόπουλος, 2020).

Οι διατάξεις του Ν.4174/2013 κάνουν σαφή μνεία στα δικαιώματα της φορολογικής διοίκησης για την κάλυψη των φορολογικών υποχρεώσεων των φορολογούμενων φυσικών και νομικών προσώπων. Στις διατάξεις του άρθρου 23, συγκεκριμένα, γίνεται χαρακτηριστικά η κάτωθι επισήμανση:

“Η Φορολογική Διοίκηση έχει την εξουσία να επαληθεύει, να ελέγχει και να διασταυρώνει την εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων εκ μέρους του φορολογούμενου, την ακρίβεια των φορολογικών δηλώσεων που υποβάλλονται σε αυτήν και να επιβεβαιώνει τον υπολογισμό και την καταβολή του οφειλόμενου φόρου, διενεργώντας έλεγχο σε έγγραφα, λογιστικά στοιχεία και στοιχεία γνωστοποιήσεων και παρόμοιες πληροφορίες, θέτοντας ερωτήσεις στον φορολογούμενο και σε τρίτα πρόσωπα, ερευνώντας εγκαταστάσεις και μέσα μεταφοράς που χρησιμοποιούνται για τη διενέργεια επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, σύμφωνα με τις διαδικασίες και χρησιμοποιώντας μεθόδους που προβλέπονται στον Κώδικα” (Ν.4174, 2013).

Η δυνατότητα της έμμεσης ανίχνευσης των φορολογητέων εισοδημάτων εμφανίστηκε αρχικά στις διατάξεις του Ν.820/1978, όπου γινόταν ρητή αναφορά στον εντοπισμό του φορολογητέου εισοδήματος των φυσικών προσώπων, μέσω της μεθόδου των τεκμηρίων διαβίωσης. Έτσι, οι αρμόδιες φορολογικές αρχές αποσκοπούσαν να

εντοπίσουν με έμμεσες τεχνικές, τα φορολογητέα εισοδήματα που δεν δηλώνονταν από τους φορολογούμενους στις οικείες δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος. Ειδικότερα, για τις περιπτώσεις των φορολογούμενων φυσικών προσώπων χρησιμοποιούσαν την τεχνική των τεκμηρίων διαβίωσης, καθώς μέσω της τεχνικής αυτής γινόταν προσπάθεια προσδιορισμού των εισοδημάτων που έπρεπε να φορολογηθούν, μέσω των περιουσιακών στοιχείων των φορολογουμένων. Οι νομοθετικές διατάξεις των εν λόγω θεμάτων τροποποιήθηκαν πολλάκις με το πέρας των ετών (Ν.820, 1978).

Βάσει των αναφερόμενων επί της αιτιολογικής έκθεσης του Ν.4038/ 2012 (ΦΕΚ Α' 14) οι έμμεσες ελεγκτικές μέθοδοι είναι παγκοσμίως αναγνωρισμένες και αποδεκτές. Μέσω αυτών, μάλιστα, οι φορολογικές διοικήσεις έχουν τη δυνατότητα να προσδιορίζουν τα εισοδήματα που πρέπει να υπόκεινται σε φορολόγηση, αποτελεσματικά, και ως εκ τούτου οδηγούνται στην εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων ανά περίπτωση φορολογούμενου προσώπου (Ν.4038, 2012)

Η χρησιμοποίηση των έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων γίνεται ταυτόχρονα με την αξιοποίηση των άμεσων μεθόδων ελέγχου. Στο σημείο αυτό, επισημαίνεται ότι οι άμεσες ελεγκτικές μέθοδοι βασίζονται στην άσκηση του ελέγχου που εμβαθύνει αμιγώς στα οικονομικά δεδομένα που αποτυπώνονται στις υποβληθείσες δηλώσεις φορολογίας. Όμως, σε περιπτώσεις που οι ελεγκτές δεν έχουν στη διάθεσή τους όσα στοιχεία χρειάζονται για να ολοκληρώσουν επιτυχώς την ελεγκτική διαδικασία, οι έμμεσες ελεγκτικές μέθοδοι αποτελούν την πλέον αποτελεσματικότερη λύση. Δίχως την χρήση των έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων, ο φορολογικός έλεγχος δεν θα ήταν σε θέση να εντοπίσει με ακρίβεια το ύψος του εισοδήματος που πρέπει να φορολογηθεί για την περίπτωση ενός φυσικού ή νομικού προσώπου, λόγω ανεπαρκών δεδομένων. Ωστόσο, διευκρινίζεται ότι η αξιοποίηση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου γίνεται ακόμα και σε υποθέσεις που υπάρχουν επαρκή δεδομένα για την άσκηση του ελέγχου, αλλά ταυτόχρονα υπάρχουν υποψίες για φοροδιαφυγή ή φοροαποφυγή (Artavanis et al., 2016; Bitzenis et al., 2016; Adler et al., 2018).

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα, η χρήση των έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων από τις φορολογικές αρχές είναι ένα σημαντικό ζήτημα, καθώς η αξιοποίησή τους βοηθά την αύξηση των επιπέδων αποτελεσματικότητας των άμεσων ελεγκτικών μεθόδων. Ουσιαστικά, οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν εναλλακτικούς και συμπληρωματικούς ελεγκτικούς μηχανισμούς που τίθενται στη διάθεση των

φορολογικών αρχών. Συν τοις άλλοις, όταν οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αξιοποιούνται παράλληλα με τις άμεσες ελεγκτικές μεθόδους, τότε συνθέτουν ένα ολοκληρωμένο ελεγκτικό πλαίσιο και μία ποικιλομορφία ελεγκτικών εργαλείων που έχουν στη διάθεσή τους οι φορολογικές αρχές. Αδιαμφισβήτητα, μέσω της αξιοποίησης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου επιτυγχάνεται η διασφάλιση και προάσπιση των δημοσίων συμφερόντων ως προς το θέμα της είσπραξης των απαιτούμενων φορολογικών εσόδων από τα εισοδήματα των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων που πρέπει να φορολογηθούν.

1.2 Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα

Απώτερος σκοπός της εργασίας αυτής είναι η ανάλυση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου και η διερεύνησή τους ως προς τα επίπεδα αποτελεσματικότητας και τα οφέλη τους, όταν αξιοποιούνται από τις φορολογικές αρχές. Συν τοις άλλοις, αποσκοπείτε η μελέτη της συμβολής των έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων στην ανίχνευση κρουσμάτων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Ο σκοπός αυτός καλύπτεται μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης και από την παράθεση και επεξήγηση πρακτικών αριθμητικών παραδειγμάτων, τα οποία αφορούν την εφαρμογή των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών σε φορολογούμενα φυσικά και νομικά πρόσωπα. Επισημαίνεται, επίσης, ότι επί της βιβλιογραφικής ανασκόπησης συλλέγονται και παρουσιάζονται δευτερογενείς πληροφορίες, ήτοι πληροφορίες και αποτελέσματα που προκύπτουν από άλλες μελέτες και έρευνες της βιβλιογραφίας.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που αναμένεται να απαντηθούν είναι τα εξής:

- Ποια η σημασία και ο ρόλος των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών στον εντοπισμό φοροδιαφυγής;
- Ποιες έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές εφαρμόζονται στην Ελλάδα και με ποιον τρόπο;
- Με ποια κριτήρια επιλέγονται οι έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν;

1.3 Δομή Διπλωματικής Εργασίας

Στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας ακολουθεί βιβλιογραφική επισκόπηση, που εμβαθύνει στην αποτελεσματικότητα των έμμεσων τεχνικών ελέγχου στον εντοπισμό κρουσμάτων φοροδιαφυγής και στη διαμόρφωση των πραγματικών δηλωθέντων εισοδημάτων που πρέπει να υποστούν φορολόγηση. Το τρίτο κεφάλαιο εμβαθύνει στο νομοθετικό πλαίσιο που επικρατεί στην Ελλάδα αναφορικά με την εφαρμογή των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών, καθώς επίσης και στη σύγκριση μεταξύ της εφαρμογής των εν λόγω έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων μεταξύ Ελλάδας και εξωτερικού. Στο τέταρτο κεφάλαιο προσεγγίζονται οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου θεωρητικά. Κατόπιν της εννοιολογικής τους αποσαφήνισης, περιγράφονται οι πέντε έμμεσες τεχνικές ελέγχου που εφαρμόζονται στην περίπτωση του ελληνικού κράτους. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στον τρόπο με τον οποίο επιλέγεται η βέλτιστη μέθοδος έμμεσου ελέγχου από την πλευρά των φορολογικών αρχών. Στο πέμπτο κεφάλαιο παρατίθενται αριθμητικά παραδείγματα εφαρμογής των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών. Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα γενικά συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

2.1 Εισαγωγή

Αδιαμφισβήτητα, στο πλαίσιο της σύγχρονης εποχής υφίσταται επιτακτική ανάγκη εκσυγχρονισμού του υφιστάμενου φορολογικού συστήματος, όχι μόνο σε εγχώριο πλαίσιο αλλά και σε διεθνές. Η επιτακτική αυτή ανάγκη οδήγησε στην ανάδυση και εφαρμογή νέων πρακτικών, οι οποίες αντικατοπτρίζουν εργαλεία που αξιοποιούνται από την πλευρά των φορολογικών αρχών, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται αφενός ποιοτικότερος και αφετέρου πιο αποτελεσματικός φορολογικός έλεγχος. Πρόκειται για τις λεγόμενες έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου, στην ελληνική πραγματικότητα, υιοθετήθηκαν κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, σε αντίθεση με την περίπτωση του εξωτερικού, όπου η εφαρμογή τους μετρά περισσότερα έτη.

2.2 Βιβλιογραφικές Αναφορές στις Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου

2.2.1 Η αποτελεσματικότητα των έμμεσων τεχνικών ελέγχου στην πάταξη της φοροδιαφυγής

Αρχικά, σε σχετική μελέτη που διεξήχθη αρκετά χρόνια πριν, από τον Duke (1966), έγινε αναφορά σε τρεις έμμεσες τεχνικές ελέγχου: Στη μέθοδο της καθαρής θέσης, των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών τοις μετρητοίς. Ειδικότερα, μελέτησε την ιδιάζουσα συμβολή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον εντοπισμό κρουσμάτων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Μέσω της υιοθέτησης των τριών αυτών τεχνικών έμμεσου ελέγχου, ήταν δυνατή η παρακολούθηση των μεταβολών των οικονομικών καταστάσεων των φορολογουμένων προσώπων. Μέσω της παρακολούθησης αυτής ήταν εφικτός ο εντοπισμός μεγαλύτερων εισοδημάτων από τα αντίστοιχα δηλωθέντα.

Ο ίδιος, επεσήμανε ότι ο φορολογικός έλεγχος μπορεί να γίνει είτε κατόπιν επιλογής μίας εκ των τριών ανωτέρω αναφερόμενων μεθόδων έμμεσου ελέγχου, είτε μέσω συνδυαστικής προσέγγισης αυτών.

Μία άλλη έρευνα που διεξήχθη και εστίασε την προσοχή της στην αποτελεσματικότητα των έμμεσων τεχνικών ελέγχου ήταν αυτή του Thuronyi (1996). Στην προκειμένη περίπτωση, επισημάνθηκε ότι αν η φορολογούσα αρχή υποπτεύεται την εμφάνιση κρουσμάτων φοροαποφυγής ή φοροδιαφυγής σε συγκεκριμένα φορολογούμενα πρόσωπα, ή ακόμα και μη υποβολή της υποχρεωτικής δήλωσης φορολογίας εισοδήματος, τότε δύναται να προβεί στην χρησιμοποίηση έμμεσων τεχνικών ελέγχου, προκειμένου να εντοπίσει τα εν λόγω φαινόμενα απόκρυψης φορολογητέου εισοδήματος. Μέσω των έμμεσων τεχνικών ελέγχου που πρόκειται να χρησιμοποιήσει η φορολογούσα αρχή, το εισόδημα που δεν έχει δηλωθεί νόμιμα και έτσι δεν έχει υπαχθεί σε φορολογία, μπορεί να εντοπιστεί από επιπρόσθετα πληροφοριακά στοιχεία που τίθενται στη διάθεση της αρχής αυτής. Σε περίπτωση κατά την οποία τα πληροφοριακά στοιχεία δεν επαρκούν για τον εντοπισμό κρουσμάτων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, η φορολογούσα αρχή δύναται να ζητήσει όσα στοιχεία κρίνονται απαραίτητα, προκειμένου να διαπιστωθεί αν τα δηλωθέντα εισοδήματα στη δήλωση εισοδήματος είναι επαρκή και δεν υφίστανται επιπλέον εισοδήματα αδήλωτα και αφορολόγητα.

Η μελέτη του Townsend (2011), λαμβάνοντας ως αφορμή την έξαρση κρουσμάτων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στην περίπτωση της Αμερικής, απέδειξε ότι σε περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν είναι δυνατός ο προσδιορισμός των πραγματικών φορολογητέων εισοδημάτων των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων, μέσω των άμεσων μεθόδων ελέγχου, οι οποίες αφορούν τον έλεγχο των λογιστικών βιβλίων και στοιχείων των φορολογουμένων, τότε η λύση επιδιώκεται μέσω των έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων. Συγκεκριμένα, επισημαίνεται η δυνατότητα αναδόμησης της φορολογητέας ύλης των φορολογουμένων και της πραγματικής εικόνας που πρέπει να απεικονίζεται στην δήλωση φορολογίας εισοδήματός τους, μέσω της αξιοποίησης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. Για την αποτελεσματική εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου δεν είναι απαραίτητο ο έλεγχος να δίνει έμφαση μόνο στα κονδύλια που απεικονίζονται στα λογιστικά βιβλία και στοιχεία των φορολογουμένων, αλλά ούτε και σε αυτά που απεικονίζονται στην φορολογική τους δήλωση.

Από την πλευρά του Jacobs (2013), όπου δόθηκε έμφαση στην περίπτωση της άσκησης φορολογικών ελέγχων στην Λατινική Αμερική και την Καραϊβική, αποδείχτηκε ότι οι έμμεσες ελεγκτικές μέθοδοι αποτελούν πανάκεια για τον εντοπισμό κρουσμάτων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Μάλιστα, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης μελέτης επισημάνθηκε η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης των φορολογικών ελεγκτών πάνω στις διαφορετικές έμμεσες τεχνικές ελέγχου, ώστε να εξοικειωθούν με αυτές για να μπορούν να επιλέγουν τη βέλτιστη μέθοδο με κριτήριο την εξατομικευμένη περίπτωση του εκάστοτε φορολογούμενου και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στοιχεία αυτής. Πρόκειται για μια ακόμα μελέτη που επισημαίνει τη δυνατότητα των έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων για τον αναπροσδιορισμό και την ανακατασκευή της φορολογητέας εικόνας ενός φορολογούμενου προσώπου. Μάλιστα, γίνεται ακριβής αναφορά στα υψηλά επίπεδα αποτελεσματικότητας των έμμεσων μεθόδων ελέγχου που αφορούν τις συναλλαγές τοις μετρητοίς, την ανάλυση ρευστότητας και καθαρής θέσης, την ανάλυση των τραπεζικών καταθέσεων, την αρχή αναλογιών και την σχέση μεταξύ τιμής πώλησης και κύκλου εργασιών. Συν τοις άλλοις, η υψηλή αποτελεσματικότητα των συγκεκριμένων έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων αποδεικνύεται και σε περιπτώσεις ελλιπούς συνεργασίας των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων με τους φορολογικούς ελεγκτές ή ακόμα και σε περιπτώσεις απουσίας επαρκών αποδεικτικών στοιχείων για την δηλωθείσα οικονομική κατάσταση των φορολογουμένων.

Μία επιπρόσθετη μελέτη που αναφέρθηκε στην ελευθερία επιλογής της βέλτιστης δυνατής έμμεσης ελεγκτικής μεθόδου από το σύστημα IRS είναι αυτή του Retting (2014). Μάλιστα, στη συγκεκριμένη μελέτη επισημαίνεται ότι δεν είναι απαραίτητη η ακρίβεια στο αποτέλεσμα της ανακατασκευής της φορολογητέας εικόνας του φορολογούμενου φυσικού και νομικού προσώπου, που θα προκύψει μέσω της έμμεσης τεχνικής ελέγχου. Ακόμα και χωρίς την απαίτηση ακρίβειας, όμως, οι έμμεσες ελεγκτικές μέθοδοι χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα αποτελεσματικότητας, λόγω του ότι λαμβάνονται υπόψιν ως ανεξάρτητες διαδικασίες που δεν είναι συνυφασμένες με την διαμορφωθείσα εικόνα των λογιστικών βιβλίων και στοιχείων και των ετήσιων φορολογικών δηλώσεων.

Υπέρ της άποψης ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο σε περίπτωση που δεν μπορεί να προσδιοριστεί με εναλλακτικούς τρόπους και άλλα αποδεικτικά στοιχεία το εισόδημα που σκόπιμα έχει αποκρυφτεί από την φορολογούσα αρχή, τίθεται και ο Makedonskiy (2005). Βέβαια, ο συγκεκριμένος μελετητής

επισημαίνει ότι η απόφαση της εκάστοτε φορολογούσας αρχής για το αν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν έμμεσες τεχνικές ελέγχου ή όχι, εξαρτάται και από το σύστημα φορολογικού ελέγχου που επικρατεί στην εκάστοτε χώρα. Για αυτό το λόγο, υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες σε ορισμένες χώρες ενδείκνυται η χρήση έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον εντοπισμό κρουσμάτων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής και σε άλλες χώρες αντενδείκνυται.

Μία άλλη μελέτη που εμβάθυνε στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου είναι αυτή του Wise (2000). Ο Wise (2000) επικέντρωσε την προσοχή του στην συμβολή των εν λόγω μεθόδων για την ανακάλυψη κρουσμάτων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής και επεσήμανε την υψηλή αποτελεσματικότητα πέντε έμμεσων τεχνικών ελέγχου. Συγκεκριμένα, στην έρευνα του επισημάνθηκε υψηλή αποτελεσματικότητα της μεθόδου της καθαρής θέσης, των τραπεζικών καταθέσεων, των συνολικών δαπανών, της αρχής των αναλογιών και της σχέσης των πωλήσεων προς τον συνολικό κύκλο εργασιών. Πρόκειται για πέντε τεχνικές έμμεσου ελέγχου που αποδείχθηκαν αποτελεσματικές για τον εντοπισμό φορολογητέας ύλης που σκοπίμως δεν έχει δηλωθεί από την πλευρά των φορολογουμένων προσώπων.

Όσον αφορά την περίπτωση της ελληνικής βιβλιογραφίας, ο Μπάρμπας (2016) προσπαθώντας να αναλύσει ερμηνευτικά τις νομοθετικές διατάξεις του Ν.4174/2013, ως προς την νομιμότητά τους και την ευθυγράμμισή τους με το άρθρο 78 του Συντάγματος, έκανε αναφορά στις αποφάσεις του ΣτΕ υπ' αριθμόν 2184/ 1986 και 588 / 1980, στις οποίες επισημαίνεται ο συνταγματικός χαρακτήρας της φορολόγησης της επαυξημένης περιουσίας, ανεξάρτητα από το αν η πηγή από την οποία προέρχεται είναι σαφής ή ασαφής. Βασική προϋπόθεση προκειμένου να ισχύσει η συνταγματικότητα του χαρακτήρα της συγκεκριμένης φορολόγησης είναι ο χαρακτηρισμός του επιπρόσθετου προκύπτοντος εισοδήματος ως “εισοδήματος από τον νομοθέτη”. Επιπρόσθετα, στη συγκεκριμένη μελέτη επισημαίνεται ότι βασικός σκοπός των έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων είναι η αντιμετώπιση κρουσμάτων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.

Από την πλευρά του Μελά (2015), επισημάνθηκε ότι η αξιοποίηση των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών είναι αμιγώς επικεντρωμένη στο λεγόμενο πόθεν έσχες, το οποίο αντικατοπτρίζει την περιουσιακή κατάσταση των φορολογουμένων προσώπων. Μέσω του πόθεν έσχες, είναι δυνατός ο εντοπισμός ενδεχόμενης αδικαιολόγητης αύξησης της

περιουσιακής κατάστασης των φορολογουμένων, είτε υπό το πρίσμα ακίνητης περιουσίας είτε μέσω των τραπεζικών καταθέσεων. Μάλιστα, ο Μελάς (2015) επισημαίνει την αυστηρότητα που διέπει το ελληνικό φορολογικό ελεγκτικό σύστημα, αναφορικά με την ευκολία του χαρακτηρισμού εισοδημάτων ως παράνομα αποκτηθέντων. Πιο συγκεκριμένα, επισημαίνει ότι η κατάσταση στο ελληνικό φορολογικό ελεγκτικό περιβάλλον είναι απόλυτα ξεκάθαρη, τη στιγμή κατά την οποία, όταν δεν αποδεικνύεται η πηγή προέλευσης ενός εισοδήματος, αυτομάτως, αυτό θεωρείται ως παράνομα αποκτηθέν.

Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και η μελέτη των Rosenthal & Rothenberg (2019), οι οποίοι επεσήμαναν ότι οι έμμεσες ελεγκτικές μέθοδοι έχουν αυξημένη χρησιμότητα και αποτελεσματικότητα, σε περιπτώσεις που δεν είναι εφικτή η διασταύρωση και διαπίστωση της ορθότητας των απεικονιζόμενων εισοδημάτων, αφενός στα βιβλία και στοιχεία των φορολογουμένων και αφετέρου στις ετήσιες δηλώσεις εισοδήματός τους. Η χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, στη συγκεκριμένη μελέτη, επισημάνθηκε ότι δεν συνεπάγεται υποχρεωτική ακρίβεια στο εξαχθέν αποτέλεσμα, αλλά αυτό δεν συνεπάγεται μειωμένη αποτελεσματικότητα στην ανακάλυψη κρουσμάτων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Όμως, οι μελετητές, επισημαίνουν πως η επιλογή της εκάστοτε έμμεσης ελεγκτικής μεθόδου από την πλευρά των φορολογικών ελεγκτών δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται από αυθαιρεσία, ούτε πρέπει να αποδίδεται στην τύχη. Οι φορολογικοί ελεγκτές πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξουν ότι εύλογα αποφάσισαν να χρησιμοποιήσουν την αντίστοιχη έμμεση ελεγκτική μέθοδο. Έτσι, διασφαλίζονται και τα υψηλά επίπεδα αξιοπιστίας των αποτελεσμάτων της.

Αναφορά στις έμμεσες ελεγκτικές μεθόδους έγινε και από την πλευρά του Λιόλιου (2014). Συγκεκριμένα, ο μελετητής επεσήμανε πως δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, στις οποίες οι φορολογικοί ελεγκτές αντιμετωπίζουν εμπόδια στην άσκηση του ελέγχου τους και στην εξαγωγή ασφαλών και αξιόπιστων πορισμάτων, λόγω της αδυναμίας πρόσβασης τους σε επαρκή και απαιτούμενα αποδεικτικά στοιχεία. Συν τοις άλλοις, είναι αμφίβολη η πλήρης πρόσβαση των ελεγκτών στο σύνολο των δεδομένων που απεικονίζονται στα βιβλία και στοιχεία των φορολογουμένων. Επομένως, οι φορολογικοί ελεγκτές έχουν στη διάθεσή τους ανεπαρκή αποδεικτικά στοιχεία, προκειμένου να διαμορφώσουν την πραγματική εισοδηματική εικόνα του φορολογούμενου. Σε τέτοιου είδους περιπτώσεις, η βέλτιστη λύση βρίσκεται στην αξιοποίηση των έμμεσων μεθόδων ελέγχου. Συγκεκριμένα δε, ως πλέον αξιόπιστες

έμμεσες τεχνικές ελέγχου κρίθηκαν αυτές των δαπανών, των τραπεζικών καταθέσεων και του προσδιορισμού της καθαρής θέσης. Μέσω της αξιοποίησης των συγκεκριμένων ελεγκτικών μεθόδων, οι οποίες χαρακτηρίζονται από έμμεση ελεγκτική προσέγγιση, οι φορολογικοί ελεγκτές έχουν τη δυνατότητα να εξάγουν ασφαλή και αξιόπιστα συμπεράσματα για τα πραγματικά εισοδήματα των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων. Έτσι, είναι δυνατή η ανακάλυψη κρουσμάτων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Συν τοις άλλοις, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης μελέτης και προκειμένου να ενισχυθεί σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό η υψηλή αποτελεσματικότητα και αξιοπιστία των έμμεσων τεχνικών ελέγχου για την ανακάλυψη κρουσμάτων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, τονίστηκε η αποδοχή τους ως αξιόπιστες ελεγκτικές μέθοδοι από την πλευρά των ποινικών και αστικών δικαστηρίων της Αμερικής.

Οι Kleanthous & Chatzis (2019), διεξήγαγαν έρευνα, στην οποία επικεντρώθηκαν στον έλεγχο των έμμεσων φόρων, όπως είναι επί παραδείγματι ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας. Η έρευνα διεξήχθη στην Κύπρο και εκ των ερευνητικών αποτελεσμάτων επισημάνθηκε η ανεπάρκεια των φορολογικών μηχανισμών να διεξάγουν πλήρεις και αποτελεσματικούς φορολογικούς ελέγχους ορθότητας των υποβαλλόμενων φορολογικών δηλώσεων. Λόγω της ανεπάρκειας των υφιστάμενων ελεγκτικών μηχανισμών να καλύψουν το σύνολο των ανέλεγκτων φορολογικών υποθέσεων, οι ερευνητές τόνισαν τη σημασία και αποτελεσματικότητα των έμμεσων ελέγχων στον εντοπισμό εκείνων των φορολογικών υποθέσεων που κρίνονται οι πλέον επικίνδυνες για εμφάνιση φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής. Μέσω της συμπληρωματικής χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, οι φορολογικές αρχές είναι σε θέση να επιλέξουν με συγκεκριμένα κριτήρια επικινδυνότητας, τις φορολογικές υποθέσεις που έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να οδηγήσουν σε εντοπισμό αδήλωτης φορολογητέας ύλης. Αυτό σημαίνει ότι μέσω της συμβολής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, καλύπτεται σε σημαντικό βαθμό, το κενό της ανεπάρκειας των ελεγκτικών πόρων των φορολογικών αρχών, με το να μένουν εκτός πεδίου φορολογικού ελέγχου οι υποθέσεις που συνοδεύονται από χαμηλότερα επίπεδα κινδύνου εμφάνισης φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής.

Η έρευνα των Pankova & Yakimova (2020) κινήθηκε σε παρεμφερή κατεύθυνση με την έρευνα των Kleanthous & Chatzis (2019). Πιο αναλυτικά, οι Pankova & Yakimova (2020) επικεντρώθηκαν στην αποτελεσματικότητα των έμμεσων τεχνικών ελέγχου στον βέλτιστο εντοπισμό των φορολογικών υποθέσεων που κρύβουν μεγαλύτερο

κίνδυνο εμφάνισης φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής. Πρόκειται για μία ακόμα έρευνα που επικεντρώνεται στην κάλυψη του κενού της ανεπάρκειας των ελεγκτικών μηχανισμών να ελέγξουν όλες τις ανέλεγκτες φορολογικές υποθέσεις. Έτσι, οι Pankova & Yakimova (2020) καταλήγουν στο ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου έχουν αυξημένη αποτελεσματικότητα στην ανίχνευση των ανέλεγκτων φορολογικών υποθέσεων που συνοδεύονται από μεγαλύτερες πιθανότητες απόκρυψης φορολογητέας ύλης. Έτσι, ο κρατικός ελεγκτικός μηχανισμός οδηγείται σε μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα, καθώς εμβαθύνει σε όσες περιπτώσεις φορολογουμένων θεωρούνται αυξημένου κινδύνου και είναι πιο ύποπτες για απόκρυψη φορολογητέας ύλης. Μάλιστα, η έρευνα των Pankova & Yakimova (2020) καταλήγει στο ότι αποτελεσματικότερη έμμεση τεχνική ελέγχου για τον εντοπισμό των πιο ύποπτων φορολογικών υποθέσεων προς έλεγχο, είναι η τεχνική των ταμειακών ροών.

2.2.2 Η αναποτελεσματικότητα των έμμεσων τεχνικών ελέγχου στην πάταξη της φοροδιαφυγής

Στη μελέτη που διεξήχθη από τον Basto (2001), ωστόσο, εντοπίζεται η πρώτη διαφωνία με τις ανωτέρω αναφερόμενες μελέτες, ως προς τα επίπεδα αποτελεσματικότητας των έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον εντοπισμό φορολογητέας ύλης που σκοπίμως δεν έχει δηλωθεί προς φορολόγηση. Στη συγκεκριμένη μελέτη, διαπιστώνονται χαμηλά επίπεδα αποτελεσματικότητας των έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον εντοπισμό κρουσμάτων φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής. Αυτό, τεκμηριώνεται καθώς οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου, κατά την υιοθέτησή τους, συνοδεύονται από προβλήματα και ανωμαλίες, τα οποία αποτελούν εμπόδια για τον εντοπισμό μη δηλωθέντων εισοδημάτων. Μάλιστα, επισημαίνει ότι η μέθοδος των τεκμηρίων θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο εφόσον έχουν εξαντληθεί όλα τα περιθώρια προσπάθειας εντοπισμού των εισοδημάτων που δεν έχουν δηλωθεί νόμιμα προς φορολόγηση, από δεδομένα που προκύπτουν από τα βιβλία και στοιχεία που μπορεί να προσκομίσει ο φορολογούμενος. Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο μελετητή, οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο εφόσον δεν υπάρχει εναλλακτική λύση.

Επίσης, στη μελέτη του Biber (2010), επισημάνθηκε ότι δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις των ελεγκτών που εμβαθύνουν αμιγώς στο αν τα φορολογούμενα φυσικά και νομικά πρόσωπα δηλώνουν τα αντίστοιχα εισοδήματα που απεικονίζονται στα βιβλία και

στοιχεία τους, στις ετήσιες δηλώσεις εισοδήματος. Έτσι, στην προκειμένη περίπτωση, οι φορολογικοί ελεγκτές εξετάζουν αν τα δηλωθέντα εισοδήματά στα λογιστικά βιβλία και στοιχεία ταυτίζονται με τα αντίστοιχα δηλωθέντα εισοδήματα στις δηλώσεις εισοδήματος. Η συγκεκριμένη ελεγκτική προσέγγιση όμως, χαρακτηρίστηκε ως αναποτελεσματική, τη στιγμή κατά την οποία δεν αναιρεί το γεγονός ότι ο φορολογούμενος μπορεί να αποκρύψει εισοδήματα, τόσο από τα λογιστικά βιβλία και στοιχεία του όσο και από τις δηλώσεις εισοδήματος. Στο σημείο αυτό, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η σπουδαιότητα και αποτελεσματικότητα των έμμεσων μεθόδων ελέγχου, στο πλαίσιο των οποίων, οι φορολογικοί έλεγχοι ξεπερνούν τον απλό παραλληλισμό των κονδυλίων που απεικονίζονται στα φορολογικά βιβλία και στοιχεία και των κονδυλίων που απεικονίζονται στις δηλώσεις εισοδήματος. Μέσω της αξιοποίησης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, οι φορολογούσες αρχές έχουν τη δυνατότητα να προχωρήσουν σε εύλογη απεικόνιση των πραγματικών φορολογητέων εισοδημάτων, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες αυτή καθίσταται δυσχερής ή ανέφικτη μέσω των λογιστικών βιβλίων και στοιχείων. Στην προκειμένη περίπτωση, επομένως, καταλήγουμε σε υψηλά επίπεδα αποτελεσματικότητας των έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό των πραγματικών φορολογητέων εισοδημάτων.

2.2.3 Η επιλογή της κατάλληλης έμμεσης ελεγκτικής μεθόδου από τις φορολογικές αρχές

Η μελέτη που διεξήχθη από τον Winnings (2009), επικεντρώθηκε στην προστασία των δικαιωμάτων των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων και τις ελεγκτικές μεθόδους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον εντοπισμό φορολογητέας ύλης που δεν έχει δηλωθεί νόμιμα από πλευράς τους, χωρίς όμως να καταπατώνται τα εν λόγω δικαιώματα. Στη συγκεκριμένη μελέτη, επισημάνθηκε ότι τα φορολογούμενα φυσικά και νομικά πρόσωπα δεν χρησιμοποιούν παγιωμένες μεθόδους για την απεικόνιση των φορολογητέων εισοδημάτων τους. Επικρατεί συνεπώς ο κίνδυνος της μη απεικόνισης των πραγματικών φορολογητέων εισοδημάτων στις ετήσιες δηλώσεις εισοδήματος. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της Αμερικής το σύστημα IRS προβαίνει σε ανακατασκευές των δηλωθέντων εισοδημάτων και στον τελικό επαναπροσδιορισμό τους, προκειμένου αυτά να απεικονίζονται όσο το δυνατόν πλησιέστερα στην

πραγματικότητα. Ο επαναπροσδιορισμός αυτός γίνεται μέσω της χρήσης έμμεσων τεχνικών ελέγχου, ενώ επιλέγεται ανά περίπτωση και με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής, η βέλτιστη τεχνική. Αυτό συνεπάγεται την υπόσταση ευελιξίας στην επιλογή της πλέον καταλληλότερης μεθόδου έμμεσου ελέγχου, ανάλογα με την περίπτωση του φορολογούμενου φυσικού και νομικού προσώπου.

Στο πλαίσιο της μελέτης που διεξήχθη από τον Mayr (2017), επισημάνθηκε ότι οι φορολογικοί ελεγκτές στηρίζονται πρωτίστως σε αποδεικτικά δεδομένα που προκύπτουν από τα λογιστικά βιβλία και στοιχεία των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων. Σε περίπτωση κατά την οποία απουσιάζουν τα απαιτούμενα αποδεικτικά στοιχεία, τότε εφαρμόζονται οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου, καθώς αποτελούν την έσχατη λύση για τον εντοπισμό της πραγματικής εισοδηματικής κατάστασης των φορολογουμένων. Έτσι, οι έμμεσες ελεγκτικές μέθοδοι, χρησιμοποιούνται από την πλευρά των φορολογικών ελεγκτών αφενός για περιπτώσεις αδυναμίας απόδειξης της απεικονιζόμενης εισοδηματικής κατάστασης των φορολογουμένων και αφετέρου σε περιπτώσεις επιδίωξης εντοπισμού κρουσμάτων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.

Από την πλευρά του Coenen (2015), επισημάνθηκε ότι η πλέον αποτελεσματικότερη έμμεση ελεγκτική τεχνική για τον εντοπισμό εισοδημάτων που δεν έχουν δηλωθεί προς φορολόγηση, είναι η μέθοδος των τεκμηρίων. Ο μελετητής τεκμηριώνει την άποψή του στο ότι μέσω της τεχνικής των τεκμηρίων αντικατοπτρίζεται η πραγματικότητα της διαβίωσης του φορολογούμενου φυσικού προσώπου. Πρόκειται για την λεγόμενη μέθοδο των δαπανών διαβίωσης, μέσω της οποίας αναλύονται οι δαπάνες που καλύπτει ένας φορολογούμενος, στο πλαίσιο της καθημερινής του διαβίωσης και οι οποίες αφορούν διαφορετικές κεφαλαιακές πηγές. Στη συνέχεια, οι δαπάνες αυτές τίθενται σε σύγκριση με τα δηλωθέντα εισοδήματα του φορολογούμενου προσώπου. Οι διαφορές που ενδεχομένως προκύψουν μεταξύ των δαπανών διαβίωσης και των πραγματικών δηλωθέντων εισοδημάτων, αντικατοπτρίζουν τα εισοδήματα που δεν έχουν δηλωθεί νόμιμα προς φορολόγηση.

2.3 Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Από την ανωτέρω ανασκόπηση ερευνών συμπεραίνεται ότι τόσο οι Έλληνες όσο και οι ξένοι μελετητές τάσσονται υπέρ της υψηλής αποτελεσματικότητας των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, για την πάταξη φαινομένων φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής. Ωστόσο, υπήρξαν και ελάχιστες περιπτώσεις μελετητών που υποστήριξαν τη χαμηλή αποτελεσματικότητα των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών στην καταπολέμηση και ανίχνευση κρουσμάτων φοροδιαφυγής. Ως προς το ζήτημα της επιλογής της βέλτιστης μεθόδου έμμεσου ελέγχου, αυτό τίθεται στη διακριτική ευχέρεια της φορολογικής αρχής. Σε κάθε περίπτωση, η φορολογική αρχή καλείται να αξιολογήσει ποια εκ των διαθέσιμων έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών κρίνεται αποτελεσματικότερη με κριτήριο την εκάστοτε περίπτωση φορολογουμένου και τις παραλείψεις ή τα ιδιαίτερα συναλλακτικά χαρακτηριστικά που τη διέπουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

3.1 Η Ελληνική Νομοθεσία στις Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου

Αναφορικά με την ελληνική νομοθεσία, επισημαίνεται ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου, πρωτίστως επισημάνθηκαν στις νομοθετικές διατάξεις του άρθρου 67B του Ν. 2238/94, όπως ο εν λόγω νόμος κωδικοποιήθηκε από την 14^η παράγραφο του άρθρου 4 του Ν. 4038/2012. Αναλυτικότερα, στο άρθρο υπ' αριθμόν 67B του Ν. 2238/94, επήλθε τροποποίηση των αναφερόμενων επί του άρθρου 5 του Ν.4079/2012 (ΦΕΚ Α' 180). Στο άρθρο 8 του Ν.4110/2013 (ΦΕΚ Α' 17) έγινε μία ακόμα προσθήκη κατά τη διάρκεια του 2013, κατά την έκδοση της απόφασης που φέρει αριθμό Α.Υ.Ο ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 2013. Το θέμα της εν λόγω πρότασης ήταν η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχων αποσκοπώντας στη διαδικασία του προσδιορισμού του φορολογητέου εισοδήματος.

Συν τοις άλλοις, επισημαίνεται η έκδοση των εγκυκλίων υπ' αριθμόν 1171/4.7.2013 και 1270/24.12.2013. Το κύριο θέμα της πρώτης ήταν οι κατευθύνσεις που δίνονταν για την παροχή βιβλίων και στοιχείων από την πλευρά των φορολογούμενων κατά τη διάρκεια των φορολογικών ελέγχων προς φυσικά πρόσωπα. Το κυρίως θέμα της δεύτερης αφορούσε τη διευκρίνιση της μεθόδου χρήσης των έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων από την πλευρά των φορολογικών ελεγκτών.

Το άρθρο 28 του Ν.4172/2013 (ΦΕΚ Α' 167/23.07.2013) διευκρινίζει τη μεθοδολογία, υπό την εφαρμογή της οποίας, εντοπίζονται τα φορολογητέα εισοδήματα των φορολογουμένων. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι έχει επέλθει τροποποίηση των εν λόγω διατάξεων από το άρθρο 22 του Ν. 4223/2013. Εκ των εν λόγω νομοθετικών διατάξεων επισημαίνεται ποιες είναι εκείνες οι υποθέσεις, στις οποίες προτείνεται η χρήση έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων.

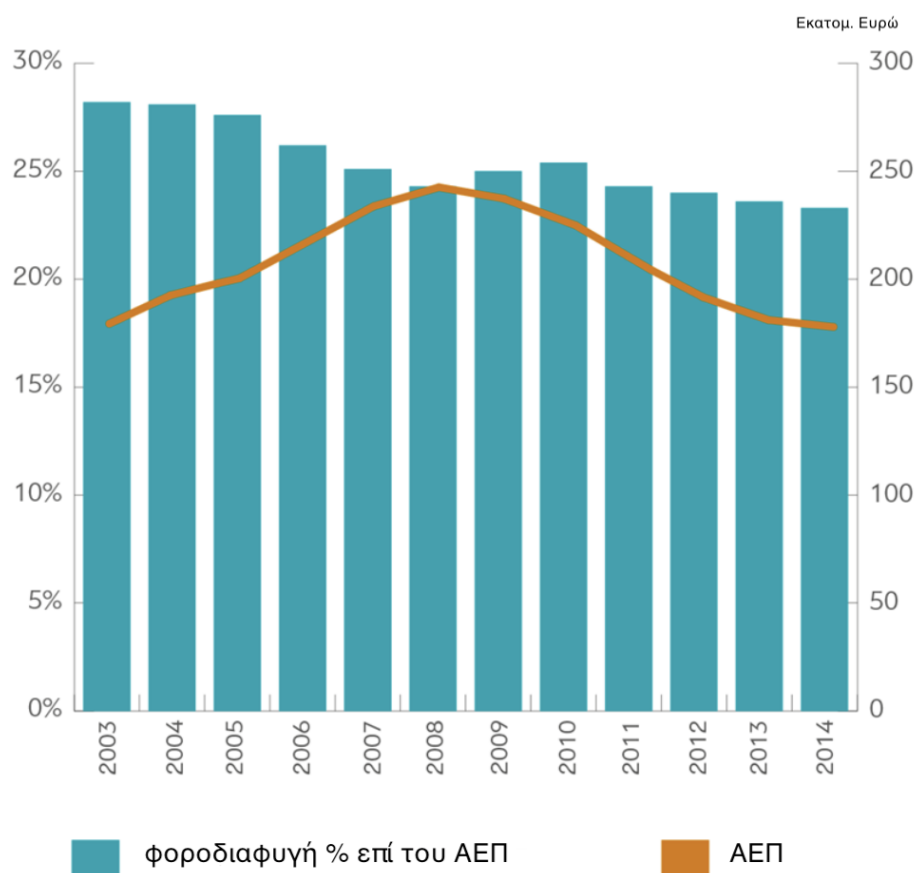
Το άρθρο 27 του Ν.4174/2013 (ΦΕΚ Α' 170/26.07.2013), διευκρινίζει τον τρόπο με τον οποίο δύναται να προσδιοριστεί το εισόδημα των φορολογούμενων που πρέπει να υποστεί φορολόγηση, μέσω της αξιοποίησης των έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων. Μετά την εγκύκλιο υπ' αριθμόν 1050/ 17.02.2014 επήλθε η κοινοποίηση διευκρινίσεων για το πώς μπορούν να εφαρμοστούν οι έμμεσες ελεγκτικές μέθοδοι του άρθρου 27 του Ν.4174/2013. Πρόκειται για τεχνικές που είναι συνυφασμένες με τη διενέργεια παρεμβατικών κινήσεων που πρέπει να διεκπεραιωθούν από τους ελεγκτές, προκειμένου να προσδιοριστούν τα εισοδήματα που πρέπει να φορολογηθούν.

Επίσης, άξια αναφοράς είναι η εγκύκλιος υπ' αριθμόν 1094/4.4.2014. Η εν λόγω εγκύκλιος τροποποίησε το άρθρο 5 της υπ' αριθμόν 1050/17.2.2014 υπουργικής εγκυκλίου. Πρόκειται για μία τροποποίηση που αφορούσε την αξιοποίηση συγκεκριμένης έμμεσης ελεγκτικής μεθόδου από τους ελεγκτές. Σύμφωνα με την εγκύκλιο υπ' αριθμόν 1259/22.12.2014 δόθηκαν οδηγίες για το πώς έπρεπε να εφαρμοστούν τα όσα επισημαίνονταν στην εγκύκλιο υπ' αριθμόν 1050/17.2.2014.

3.1.1 Αριθμητικά στοιχεία συμβολής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής

Βάσει της νομολογικής ανασκόπησης που έγινε στην προηγούμενη ενότητα, είναι αντιληπτό πως η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου στην περίπτωση της ελληνικής πραγματικότητας θεσπίστηκε το έτος 1994 και στη συνέχεια, το τότε ισχύον νομοθετικό πλαίσιο λάμβανε διαρκώς επικαιροποιήσεις και νέες κωδικοποιήσεις. Περαιτέρω διευκρινίσεις ως προς τη μεθοδολογία της χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου δόθηκαν κατά τη διετία 2013 – 2014. Αυτό σημαίνει ότι κατόπιν της παρέλευσης των ετών 2013 – 2014, όπου το επικρατές τοπίο της εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου είχε γίνει πιο ξεκάθαρο συγκριτικά με αυτό που επικρατούσε από το έτος 1994 μέχρι και το 2012, τα επίπεδα της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα θα πρέπει σταδιακά να βαίνουν μειούμενα, λόγω της συμβολής της χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου από τις ελληνικές φορολογικές αρχές. Η διαχρονική πορεία των επιπέδων φοροδιαφυγής στην Ελλάδα αποτυπώνεται στο κάτωθι διάγραμμα:

Διάγραμμα 1. Πορεία φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, 2003-2014 (Πηγή: Διανέωσις, 2016)

Στο παραπάνω διάγραμμα φαίνεται ότι η πορεία των επιπέδων της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του χρονικού διαστήματος 2003 – 2008 έβαινε αυξανόμενη. Μετά την έλευση του έτους 2008 τα επίπεδα φοροδιαφυγής στην Ελλάδα ξεκίνησαν να μειώνονται. Ωστόσο, πιο πρόσφατα δεδομένα για τα επίπεδα φοροδιαφυγής της Ελλάδας, τα οποία προέρχονται από το ΔΝΤ, αποδεικνύουν ότι έχει σημειωθεί αύξηση της ελληνικής φοροδιαφυγής από ένα ποσοστό της τάξεως του 28,1% του ΑΕΠ, κατά το έτος 2000, σε ένα ποσοστό της τάξεως του στο 32,2% κατά το έτος 2009, ενώ το έτος 2016 σημειώνεται μείωση της φοροδιαφυγής καθώς αντικατοπτρίζει ένα ποσοστό της τάξεως του 30,2% επί του ΑΕΠ (CNN, 2019). Το δεδομένο αυτό, αποδεικνύει ότι η Ελλάδα, αν και βρίσκεται υψηλά στην κατάταξη φοροδιαφυγής συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες (Βλ. Εικόνα 1), μετά τη διετία 2013-2014 που δημοσιεύτηκαν διευκρινιστικές εγκύκλιοι για τη χρήση των έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων έχει σημειώσει βελτίωση. Η εν λόγω βελτίωση αφορά τη μείωση της φοροδιαφυγής μετά το 2014, συγκριτικά με το έτος 2000, καθώς το ποσοστό της εκφραζόμενο επί του ΑΕΠ

είναι μικρότερο. Ακόμα πιο πρόσφατα δεδομένα που αφορούν το έτος 2017, υποστηρίζουν ότι η ελληνική φοροδιαφυγή έχει σημειώσει περαιτέρω μείωση και κυμαίνεται πλέον στο 21,5% του ΑΕΠ (ΕΒΕΑ, 2017), ενώ κατά το έτος 2019 σημειώνεται μία περαιτέρω μείωση καθώς η ελληνική φοροδιαφυγή αγγίζει το 20% του ΑΕΠ (Το Βήμα, 2020). Αυτό αποδεικνύει ότι η πορεία της ελληνικής φοροδιαφυγής από το 2013 και εντεύθεν βαίνει μειούμενη.

Εικόνα 1. Κατά κεφαλήν φοροδιαφυγή Ευρώπης (Πηγή: Καθημερινή, 2019)

Στα δεδομένα που αποτυπώνονται στην Εικόνα 1, φαίνεται ότι η Ελλάδα βρίσκεται έβδομη στη σειρά κατάταξης των ευρωπαϊκών χωρών. Αναλυτικότερα, η Ελλάδα βρίσκεται τρεις θέσεις πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο φοροδιαφυγής. Πρώτη στη σειρά κατάταξης βρίσκεται η Ιταλία, δεύτερη στη σειρά κατάταξης βρίσκεται η Δανία, τρίτο στη σειρά κατάταξης βρίσκεται το Βέλγιο, τέταρτο στη σειρά κατάταξης με μικρή διαφορά βρίσκεται το Λουξεμβούργο, πέμπτη στη σειρά κατάταξης βρίσκεται η Μάλτα και μία θέση πριν την Ελλάδα βρίσκεται η Φινλανδία.

3.2 Οι Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου σε Χώρες του Εξωτερικού

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα μελέτης του ΟΟΣΑ, η Ιαπωνία, η Αυστραλία, η Φινλανδία, η Αυστρία, η Μεγάλη Βρετανία, η Νέα Ζηλανδία και η Αμερική ήταν τα κράτη που παρείχαν πληροφοριακά στοιχεία για τις έμμεσες ελεγκτικές μεθόδους που χρησιμοποίησαν για την αποκάλυψη αδήλωτων εισοδημάτων. Πρόκειται για μία σειρά κρατών που, επιπροσθέτως, αποτέλεσαν παραδείγματα προς μίμηση για άλλες χώρες. Εν συνόλω, οι πληροφορίες που αποδόθηκαν από τα ανωτέρω αναφερόμενα κράτη ήταν οι εξής (OECD, 2006):

1. Δεδομένα για την αξιοποίηση μεθόδων εντοπισμού εισοδημάτων προς φορολόγηση, μέσω της χρήσης έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων.
2. Δεδομένα που αφορούσα συγκεκριμένα σημεία βιομηχανικής αναφοράς και περισσότερο εξειδικευμένων επιχειρηματικών τομέων.
3. Πληροφορίες, η αξιοποίηση των οποίων θα διευκόλυνε την αξιοποίηση και αποτελεσματικότητα των έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων εντοπισμού αδήλωτων εισοδημάτων.
4. Πληροφορίες βασισμένες σε εκτιμήσεις των ταμειακών ροών των επιχειρήσεων και των φορολογούμενων φυσικών προσώπων. Εδώ εμπίπτει και η λεγόμενη στρατηγική αποστολής μηνυμάτων, μέσω των οποίων οι φορολογούμενοι προειδοποιούνται προς συμμόρφωση.
5. Πληροφορίες που συνάδουν με τη χρήση της προηγμένης τεχνολογίας, προκειμένου να διευκολύνεται η αξιοποίηση των έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων.

Εκ των ανωτέρω αναφερομένων κατηγοριών πηγάζουν σημαντικά ευρήματα. Αναλυτικότερα, οι ανωτέρω κατηγορίες πληροφοριών αντικατοπτρίζουν την απόδοση κατευθύνσεων σχετικά με το πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές, προκειμένου να διαμορφώνεται το πραγματικό φορολογηθέν εισόδημα των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων. Σε σχετική έρευνα του ΟΟΣΑ η Ιαπωνία, η Αυστραλία, η Φινλανδία, η Αυστρία, η Μεγάλη Βρετανία, η Νέα Ζηλανδία και η Αμερική εφήρμοσαν έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές για να πιστοποιήσουν ότι τα

δηλωθέντα ποσά στις αντίστοιχες δηλώσεις εισοδήματος είναι πλήρη και σωστά. Όμως, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σε καμία από τις παραπάνω χώρες δεν αναφέρθηκαν λεπτομερείς πληροφορίες για τις ακριβείς συνθήκες, κάτω από τις οποίες μπορούν και πρέπει να χρησιμοποιούνται οι έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές (OECD, 2006).

Στην παρακάτω εικόνα, η οποία παρατίθεται στη μελέτη του ΟΟΣΑ (2006), αντικατοπτρίζει τις εφαρμοσμένες έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές για κάθε μία από τις ανωτέρω χώρες.

Country	Indirect income measurement methods used in practice (yes/no)				
	Source & application of funds (T account)	Bank deposits & cash expenditure	Markup	Unit & volume	Net worth /asset betterment/ capital statements
Australia	Yes		Yes		Yes
Austria		Yes			Yes
Denmark			Yes		Yes
Finland			Yes		Yes
Japan	Yes	Yes	Yes		Yes
Netherlands			Yes		Yes
New Zealand	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Sweden	Yes	Yes			Yes
UK	Yes		Yes		Yes
USA	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes

Εικόνα 2. Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου ανά Χώρα (OECD, 2006)

Μάλιστα, η συγκεκριμένη μελέτη κάνει μνεία σε ζητήματα που αφορούν την νομολογία, αναφορικά με την χρήση των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών για κάθε ένα από τα παραπάνω κράτη. Επί παραδείγματι, στην περίπτωση της Αυστραλίας είναι δυνατή η αξιοποίηση πολλών και διαφορετικών έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών. Στη νομοθεσία της συγκεκριμένης χώρας, επιτρέπεται από τις ελεγκτικές αρχές να προβούν σε αξιολογήσεις της ορθότητας και πληρότητας των δηλωθέντων εισοδημάτων μέσω των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών, σε συγκεκριμένες περιστάσεις, όπως παραδείγματος χάριν σε περίπτωση κατά την οποία ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο παραλείψει να υποβάλει κάποια υποχρεωτική δήλωση φορολογίας εισοδήματος. Μια επιπρόσθετη περίπτωση στην οποία στην Αυστραλία επιτρέπεται και ενδείκνυται η

χρήση έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών, είναι η παρουσία καταγγελιών εις βάρος συγκεκριμένων φυσικών και νομικών προσώπων. Πρόκειται για περιπτώσεις που αφορούν γεγονότα που κινούν υποψίες για τις αυστραλιανές ελεγκτικές αρχές και για τα οποία, θεωρείται πιθανή η ολική ή μερική απόκρυψη εισοδημάτων (OECD, 2006).

Στο παράδειγμα της Αυστρίας, η διαδικασία του εντοπισμού του πραγματικού εισοδήματος των φυσικών και νομικών προσώπων διεξάγεται από εκτιμήσεις των ελεγκτικών αρχών. Οι εκτιμήσεις αυτές είναι βασισμένες στην αδικαιολόγητη αύξηση των ακίνητων περιουσιακών στοιχείων των φυσικών και νομικών προσώπων, όπως επίσης σε περιπτώσεις κατά τις οποίες υπάρχει αδικαιολόγητη αύξηση των δαπανών διαβίωσης των φυσικών προσώπων. Το αυστριακό νομοθετικό πλαίσιο, επιτρέπει στις ελεγκτικές αρχές να υπολογίζουν τα φορολογητέα κέρδη και τα πραγματικά εισοδήματα των φυσικών και νομικών προσώπων, ακόμα και σε περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί ακριβώς η κερδοφορία και η εισοδηματική κατάσταση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου είδους περίπτωσης είναι τα ανεπαρκή δεδομένα που απορρέουν από τα βιβλία και στοιχεία των φορολογουμένων, ή η περίπτωση κατά την οποία οι ελεγκτικές αρχές διαπιστώνουν λάθη στις καταχωρήσεις των βιβλίων (OECD, 2006). Από τα ανωτέρω αναφερόμενα δεδομένα που αφορούν την περίπτωση της Αυστρίας, διαπιστώνεται ομοιότητα με την αρχή αναλογιών και με την τεχνική της καθαρής θέσης, οι οποίες είναι δύο ελεγκτικές μέθοδοι που εφαρμόζονται στο ελληνικό κράτος.

Όσον αφορά την Δανία, εντοπίζονται πολλές ομοιότητες με την αυστραλιανή περίπτωση, τη στιγμή κατά την οποία πρόκειται για ένα κράτος όπου επιτρέπεται η εφαρμογή πολλών και διαφορετικών έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών προκειμένου να προσδιορίζεται το πραγματικό φορολογητέο εισόδημα των φυσικών και νομικών προσώπων. Πολλές και διαφορετικές έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές, συν τοις άλλοις, εφαρμόζονται και στην περίπτωση του ελληνικού κράτους και αυτή είναι μία ακόμα ομοιότητα που διαπιστώνεται μεταξύ Ελλάδας, Αυστραλίας και Δανίας. Στην περίπτωση της Δανίας, η χρησιμοποίηση των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών είναι επιτρεπτή σε περιπτώσεις διαπίστωσης λαθών στις καταχωρήσεις των ποσών στα βιβλία και τα στοιχεία των νομικών προσώπων και στις δηλώσεις εισοδήματος των φυσικών προσώπων (OECD, 2006).

Πολλές και διαφορετικές έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν και στην Ιαπωνία, καθώς κάτι τέτοιο είναι επιτρεπτό από το επικρατές νομοθετικό πλαίσιο της συγκεκριμένης χώρας. Στην περίπτωση του κράτους αυτού, μάλιστα, το νομοθετικό πλαίσιο είναι συγκεκριμένο για τον τρόπο και τις περιπτώσεις που πρέπει να χρησιμοποιούνται οι έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές για τον προσδιορισμό των πραγματικών εισοδημάτων που πρέπει να υποστούν φορολόγηση. Η χρήση των έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων στην περίπτωση των ιαπωνικών ελεγκτικών αρχών γίνεται μέσω της διενέργειας εύλογων υπολογισμών, κατόπιν προγενέστερου προσεκτικού ελέγχου των γεγονότων και της συναλλακτικής δραστηριότητας των φυσικών και νομικών προσώπων (OECD, 2006). Το ίδιο γίνεται και στην περίπτωση του ελληνικού κράτους και αυτό αφορά μία ομοιότητα μεταξύ Ελλάδας και Ιαπωνίας για την εφαρμογή έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων.

Στην περίπτωση της νέας Ζηλανδίας, επίσης, επιτρέπεται η χρήση πολλών και διαφορετικών έμμεσων τεχνικών ελέγχου. Η νομοθεσία του συγκεκριμένου κράτους επιτρέπει στις ελεγκτικές αρχές να αξιολογούν την παρουσία λαθών και ελλείψεων στις δηλώσεις εισοδήματος των φυσικών και νομικών προσώπων και σε περίπτωση κατά την οποία εκτιμούν ότι κάποιες περιπτώσεις φορολογουμένων είναι ύποπτες για απόκρυψη εισοδήματος, τότε επιτρέπεται να προβούν στον προσδιορισμό του πραγματικού εισοδήματος μέσω των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών (OECD, 2006). Αυτό ισχύει στο ελληνικό κράτος, τη στιγμή κατά την οποία η ελληνική νομοθεσία δίνει το δικαίωμα στις ελληνικές ελεγκτικές αρχές να εκτιμούν την υπόσταση και ελλείψεων και λαθών στις δηλώσεις εισοδήματος των φυσικών και νομικών προσώπων και αν κρίνουν ότι περιπτώσεις είναι ύποπτες φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής, τότε έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν τον καλύτερο και πλέον κατάλληλο έμμεσο τρόπο προσδιορισμού του πραγματικού εισοδήματος.

Το ίδιο συμβαίνει και στην Αμερική, όπου το αμερικανικό νομοθετικό πλαίσιο επιτρέπει τη χρήση πολλών και διαφορετικών έμμεσων ελεγκτικών μεθόδων, όπως προαναφέρθηκε για όλα τα προηγούμενα κράτη. Όμως, στην περίπτωση της Αμερικής, η μεγαλύτερη διαφορά που εντοπίζεται με το καθεστώς που επικρατεί στην Ελλάδα, έγκειται στο ότι η αμερικανική νομοθεσία, εν αντιθέσει με την ελληνική, δεν εξουσιοδοτεί με σαφήνεια την χρήση έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών. Όπως διαφάνηκε από την παράθεση του ελληνικού νομοθετικού πλαισίου, σε αυτό αναφέρονται ρητά και με σαφήνεια συγκεκριμένες έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές, των οποίων η χρήση

προτείνεται από τις ελληνικές ελεγκτικές αρχές. Στην περίπτωση του αμερικανικού κράτους, όμως, διευκρινίζεται ότι σε περιπτώσεις φυσικών και νομικών προσώπων που δεν εφαρμόζουν τακτικά συγκεκριμένες λογιστικές τεχνικές για τον προσδιορισμό των φορολογητέων εισοδημάτων τους, ή σε περιπτώσεις που οι λογιστικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται κρίνεται ότι δεν καταλήγουν σε ορθό αποτέλεσμα, αλλά σε μείωση των φορολογητέων εισοδημάτων, τότε επιτρέπεται η αξιοποίηση έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών για τον ακριβή προσδιορισμό των εισοδημάτων που πρέπει να υποστούν φορολόγηση. Αυτή είναι μία ομοιότητα μεταξύ της ελληνικής και της αμερικανικής περίπτωσης, με τη μόνη διαφορά ότι στο ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο υπάρχουν συγκεκριμένες διευκρινίσεις για τον τρόπο με τον οποίο οι ελεγκτικές αρχές μπορούν να χρησιμοποιήσουν συγκεκριμένες έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές, όπως προαναφέρθηκε. Στην Αμερική, από την χρήση των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών επιδιώκεται η ανασυγκρότηση των δηλωθέντων φορολογητέων εισοδημάτων και μέσα από την ανασυγκρότηση αυτή, διαπιστώνεται αν το φορολογούμενο φυσικό και νομικό πρόσωπο είχε προχωρήσει στην πλήρη δήλωση των εισοδημάτων που πρέπει να υποστούν φορολόγηση. Όμως, η διαδικασία της ανασυγκρότησης διεξάγεται κατόπιν προγενέστερης εξέτασης της συναλλακτικής δραστηριότητας και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών στοιχείων που διέπουν την κάθε περίπτωση φορολογουμένου (OECD, 2006).

Στη Φινλανδία, οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου που χρησιμοποιούνται σε μεγαλύτερο βαθμό είναι αυτές που βασίζονται στον εντοπισμό της αδικαιολόγητης αύξησης της ακίνητης περιουσίας των φορολογουμένων προσώπων. Έτσι, στο φιλανδικό κράτος εφαρμόζεται συνήθως η μέθοδος των τεκμηρίων, προκειμένου να προσδιοριστούν τα πραγματικά εισοδήματα που πρέπει να υποστούν φορολόγηση. Πρόκειται για μία έμμεση ελεγκτική μέθοδο, η οποία εφαρμόζεται και στην περίπτωση του ελληνικού κράτους, όπου μάλιστα δίνονται σαφείς οδηγίες από το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την ορθή χρήση της μεθόδου των τεκμηρίων. Η φιλανδική νομοθεσία προβλέπει τη διεξαγωγή συγκεκριμένων μετρήσεων, από την πλευρά των ελεγκτικών αρχών, οι οποίες είναι βασισμένες σε εκτιμήσεις των πραγματικών φορολογητέων εισοδημάτων, με κριτήριο τα αντίστοιχα επίπεδα φορολογητέου εισοδήματος που δηλώνονται από ομοειδείς επιχειρήσεις με παρεμφερή δραστηριότητα. Αυτές οι συγκρίσεις όμως, δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν σε όλες τις περιπτώσεις, λόγω του ότι ενδεχομένως επικρατούν συνθήκες που δεν την καθιστούν επιτρεπτή. Έτσι, ο

συγκεκριμένος τρόπος προσδιορισμού του φορολογητέου εισοδήματος γίνεται σε περιπτώσεις που η σύγκριση αυτή είναι δυνατή και που θεωρείται ότι πρόκειται να επιφέρει αντικειμενικά και ορθά αποτελέσματα (OECD, 2006).

Στη Βρετανία επιτρέπεται η εφαρμογή πολλών και διαφορετικών έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών, όπως προαναφέρθηκε ότι ισχύει και στην περίπτωση του ελληνικού κράτους. Μάλιστα, στη Βρετανία οι έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές δεν χρησιμοποιούνται μόνο στις περιπτώσεις της άμεσης φορολογίας, αλλά και στους έμμεσους φόρους όπως είναι ο ΦΠΑ. Όταν οι έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές χρησιμοποιούνται στην άμεση φορολογία, είναι επικεντρωμένες στον τρόπο προσδιορισμού των πραγματικών εισοδημάτων των φυσικών και νομικών προσώπων. Στην άμεση φορολογία, οι έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές χρησιμοποιούνται όταν τα δεδομένα που αντικατοπτρίζονται στα βιβλία και στοιχεία των φορολογουμένων προσώπων και στις δηλώσεις εισοδήματος τους, είναι λανθασμένα ή ανακριβή και οδηγούν σε λανθασμένο προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος. Όταν οι έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές χρησιμοποιούνται στην έμμεση φορολογία, τότε ακολουθούνται όσα αναφέρονται στο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τον ΦΠΑ. Στις νομοθετικές διατάξεις του ΦΠΑ εμπεριέχονται ακριβείς οδηγίες για τον εντοπισμό των περιπτώσεων φορολογουμένων προσώπων που εγείρουν υποψίες λανθασμένου προσδιορισμού του φόρου που πρέπει να καταβληθεί στο δημόσιο. Επίσης, διευκρινίζονται οι βέλτιστες δυνατές τεχνικές που μπορούν να εφαρμοστούν από τις ελεγκτικές αρχές, έτσι ώστε να προσδιορίζεται το ορθό ποσό ΦΠΑ που τα φορολογούμενα πρόσωπα οφείλουν να καταβάλλουν στο κράτος (OECD, 2006).

3.3 Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Στην παρούσα ενότητα διαφάνηκε η υψηλή δημοτικότητα της χρήσης έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών τόσο στην Ελλάδα, όσο και σε άλλες χώρες του εξωτερικού. Ειδικότερα δε, αναφορικά με την ελληνική πραγματικότητα, η χρήση των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών νομοθετήθηκε για πρώτη φορά το έτος 1994, ενώ ξεκίνησε να επικαιροποιείται εντατικά το εν λόγω νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο κατά τη διετία 2013-2014. Πράγματι, τα επίπεδα φοροδιαφυγής της Ελλάδας έβαιναν

μειούμενα από το έτος 2008 και εντεύθεν, ενώ η μείωσή τους συνεχίστηκε μέχρι και σε πιο πρόσφατα έτη, όπως επί παραδείγματι το 2019. Αυτό δείχνει ότι η επικαιροποίηση του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου γύρω από το ζήτημα της αξιοποίησης των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών, πιθανότατα οδήγησε στην εντατικοποίηση της χρήσης τους από τις ελληνικές φορολογικές αρχές και ως εκ τούτου, αυτό συνέβαλε στην σταθερή μείωση των επιπέδων ελληνικής φοροδιαφυγής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΤΟ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

4.1 Εννοιολογική αποσαφήνιση των έμμεσων τεχνικών ελέγχων

Οι έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές αντικατοπτρίζουν ένα σύνολο πρακτικών που είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν από τις ελεγκτικές αρχές των κρατών, σύμφωνα με την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία τους, προκειμένου να διαμορφώνεται το πραγματικό και αληθές εισόδημα των φυσικών και νομικών προσώπων που πρέπει να φορολογηθεί. Η ελεγκτική διαδικασία που γίνεται μέσω της αξιοποίησης των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών, δεν αποκλίνει από τις γενικότερες αρχές της ελεγκτικής. Αναλυτικότερα, βάσει του Ν.4174/2013 (ΦΕΚ Α' 170/16-7-2013), οι φορολογικές αρχές εξουσιοδοτούνται στην άσκηση ελέγχου, διασταυρώσεων και επαληθεύσεων, προκειμένου να διαπιστωθεί αν τα υπόχρεα φυσικά και νομικά πρόσωπα είναι τυπικά απέναντι στην κάλυψη των φορολογικών τους υποχρεώσεων, μέσω της εμπρόθεσμης υποβολής του συνόλου των δηλώσεων που καλούνται να υποβάλουν σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. Οι έλεγχοι, αφορούν και την πληρότητα και ορθότητα των στοιχείων που απεικονίζονται στις εν λόγω υποβληθείσες δηλώσεις. Μία από τις πιο δημοφιλείς μεθόδους έμμεσου ελέγχου είναι τα λεγόμενα τεκμήρια διαβίωσης που εφαρμόζονται στην περίπτωση των Ελλήνων φορολογουμένων φυσικών προσώπων (Δαλιάνης, 2019).

Οι έμμεσες ελεγκτικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται κάθε φορά, επιλέγονται από τις φορολογικές αρχές. Κατόπιν της επιλογής της βέλτιστης έμμεσης μεθόδου ελέγχου, οι φορολογικές αρχές έχουν την ευκαιρία της επιλογής της χρήσης της, είτε παράλληλα με τον άμεσο έλεγχο, είτε προς αντικατάσταση του άμεσου ελέγχου. Επομένως, οι έμμεσες ελεγκτικές μέθοδοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν είτε ταυτόχρονα με τις άμεσες ελεγκτικές μεθόδους, είτε εξατομικευμένα. Ειδικότερα δε, όταν ληφθεί η απόφαση της εξατομικευμένης αξιοποίησης έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών, αυτό συμβαίνει λόγω του ότι δεν υπάρχει εναλλακτικός τρόπος προσδιορισμού των πραγματικών εισοδημάτων ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Επομένως, σε

περίπτωση που αποφασιστεί η εξατομικευμένη χρήση των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών, αντικαθιστώντας τον άμεσο έλεγχο, έχει αξιολογηθεί ότι ο άμεσος έλεγχος δεν θα οδηγούσε σε αξιόπιστα αποτελέσματα. Οι έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές, επομένως, δύνανται να καταστούν είτε υποκατάστατο είτε συμπληρωματικό ελεγκτικό εργαλείο των άμεσων ελεγκτικών τεχνικών (Cosserat & Rodda, 2004; Wiggins, 2009).

4.2 Οι τεχνικές έμμεσου ελέγχου

Κατόπιν συνδυαστικής προσέγγισης των διατάξεων του άρθρου 67B του Ν.2238/1994 και του άρθρου 27 του Ν.4174/2013, εντοπίζονται πέντε διαφορετικές έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές που μπορούν να εφαρμοστούν από την πλευρά των ελληνικών φορολογικών αρχών. Αυτές είναι η αρχή της καθαρής θέσης, η αρχή των αναλογιών, η σχέση που προκύπτει μεταξύ της τιμής πώλησης προς τον κύκλο εργασιών, η ανάλυση ρευστότητας και η μέθοδος που βασίζεται στο ύψος των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά (Ν. 2238, 1994; Ν. 4174, 2013).

4.2.1 Η αρχή αναλογιών (The mark-up-method)

Η αρχή των αναλογιών περιγράφεται στο άρθρο 67B του Ν 2238/94 και στο άρθρο 27 του Ν.4174/2013. Πρόκειται για μία έμμεση ελεγκτική μέθοδο, η οποία ορίστηκε μετά από τη δημοσίευση της απόφασης υπ' αριθμόν Δ.ΟΡΓ.Β 1098087 ΕΞ 2016/ 28.6.2016 της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων. Από την συγκεκριμένη απόφαση πιστοποιήθηκε η ίδρυση εξειδικευμένης επιτροπής, απώτερος σκοπός της οποίας ήταν η διεξαγωγή μελετών που θα αφορούσαν αφενός τον ακριβή προσδιορισμό και αφετέρου τον τρόπο με τον οποίο μπορούσε να εφαρμοστεί η αρχή των αναλογιών, από την πλευρά των ελληνικών φορολογικών αρχών (Α.Υ.Ο Δ.ΟΡΓ.Β 1098087 ΕΞ, 2016; Ν. 4174, 2013).

Μέσω της αρχής των αναλογιών, τα πραγματικά εισοδήματα των φυσικών και νομικών προσώπων που πρέπει να υποστούν φορολόγηση προσδιορίζονται αφού πρώτα ακολουθήσει η διαδικασία της αναμόρφωσης των εισοδημάτων, μέσω αξιοποίησης

ποσοστών και αναλογιών που είναι αφενός αποδεκτά και αφετέρου λογικά για την κάθε περίπτωση φορολογούμενου προσώπου, ανάλογα με τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείται, αλλά και ανάλογα με τις πηγές των εισοδημάτων του (Beebeejau, 2013).

Μέσω της αρχής αναλογιών, προσδιορίζεται η επικρατούσα κατάσταση και τα αντίστοιχα δηλωθέντα εισοδήματα, σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε όμοιους ή παρεμφερείς κλάδους με την επιχείρηση που υπόκειται σε έλεγχο. Ο υπολογισμός των αναλογιών και των ποσοστών, ο οποίος προαναφέρθηκε, δύναται να οδηγήσει στον ακριβή προσδιορισμό του κύκλου εργασιών, των επιπέδων κερδοφορίας και των εύλογων δαπανών των επιχειρηματικών οντοτήτων. Μέσω της αρχής των αναλογιών, επομένως, αναλύονται αφενός οι δαπάνες και αφετέρου οι πωλήσεις των επιχειρήσεων, με απώτερο σκοπό να εντοπιστεί το βέλτιστο δυνατό ποσοστό αναπροσαρμογής, έτσι ώστε εν τέλει να υπολογιστούν με ακρίβεια και αντικειμενικότητα τα φορολογητέα εισοδήματα των φορολογουμένων προσώπων (Μελάς, 2015).

Η αρχή των αναλογιών ενδείκνυται να χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες διαπιστώνεται απώλεια ή αδυναμία πρόσβασης στα βιβλία και στοιχεία των επιχειρήσεων. Επίσης, ενδείκνυται η χρήση της ακόμα και σε περιπτώσεις που διαπιστώνονται ανακρίβειες στα ποσά που αποτυπώνονται στα βιβλία και στοιχεία των φορολογουμένων προσώπων (Biber, 2010).

Η αρχή των αναλογιών αποτελεί μία έμμεση ελεγκτική μέθοδο, που δύναται να καλύψει τις αδυναμίες των υπολοίπων έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών, όταν αυτές δεν είναι σε θέση να προχωρήσουν στην αναμόρφωση των εισοδημάτων των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων, ειδικότερα όταν απουσιάζουν οι καταθέσεις και χρησιμοποιούνται κυρίως οι συναλλαγές σε μετρητά και η διαδικασία του υπολογισμού του συνόλου των ταμειακών δαπανών είναι αδύνατη (Ιακώβου κ.α., 2012).

4.2.2 Η ανάλυση ρευστότητας (The funds method)

Η ανάλυση ρευστότητας αποτελεί μια έμμεση ελεγκτική μέθοδο, μέσω της οποίας προσδιορίζονται τα εισοδήματα των φυσικών και νομικών προσώπων που πρέπει να

υποστούν φορολόγηση, αφού πρώτα αναλυθούν τα φορολογητέα και μη φορολογητέα έσοδα, οι αγορές και οι δαπάνες, δίχως να λαμβάνεται υπόψιν ο χαρακτηρισμός τους και η κατηγοριοποίηση τους σε ατομικές, επαγγελματικές και οικογενειακές, ενώ παράλληλα αξιολογούνται και οι μεταβολές στην ακίνητη περιουσία και στις υποχρεώσεις των φυσικών και νομικών προσώπων, ανεξάρτητα από το αν είναι προσωπικές ή επαγγελματικές. Τα ανωτέρω αναφερόμενα επισημαίνονται στην εγκύκλιο υπ' αριθμόν 1270/24-12-2013 (ΠΟΛ. 1270, 2013).

Όταν χρησιμοποιείται η ανάλυση ρευστότητας, συγκρίνονται οι δαπάνες με τα έσοδα, για κάθε φορολογικό έτος. Έτσι, διαπιστώνεται από την πλευρά των φορολογικών αρχών, αν το ύψος των εσόδων είναι μεγαλύτερο από το ύψος των ποσών που ένα φορολογούμενο πρόσωπο έχει λάβει. Συν τοις άλλοις, η συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική μέθοδος δύναται να ελέγξει αν υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των πόρων που διαθέτει ένα φορολογούμενο φυσικό και νομικό πρόσωπο, με τις δαπάνες που συνηθίζει να πραγματοποιεί στο συγκεκριμένο φορολογικό έτος που ελέγχεται. Αν τα έξοδα ξεπερνούν τα έσοδα, όπως αυτά δηλώθηκαν στις οικείες δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος, η συγκεκριμένη διαφορά θεωρείται αδήλωτο εισόδημα που πρέπει να υποστεί φορολόγηση (Δαλιάνης & Νιφορόπουλος, 2020).

Μέσω της ανάλυσης ρευστότητας, δημιουργείται ένα συγκεκριμένο ισοζύγιο που φέρει δύο στήλες. Η πρώτη απεικονίζει τις πηγές προέλευσης των κεφαλαίων και των εισοδημάτων των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων και η δεύτερη απεικονίζει την ανάλωση των ποσών αυτών κατά τη διάρκεια ενός φορολογικού έτους. Σε περίπτωση κατά την οποία προκύψει αρνητική διαφορά μεταξύ των ποσών που απεικονίζονται στις δύο ανωτέρω αναφερόμενες στήλες, αυτή απεικονίζει το εισόδημα που πρέπει να υποστεί φορολόγηση και το οποίο δεν δηλώθηκε στις οικείες δηλώσεις εισοδήματος, όπως θα έπρεπε (Δαλιάνης & Νιφορόπουλος, 2020).

Η συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική μέθοδος θεωρείται αρκετά αποτελεσματική σε περιπτώσεις εισοδημάτων που δεν κατατίθενται σε τραπεζικούς λογαριασμούς, δηλαδή σε περιπτώσεις συναλλαγών τοις μετρητοίς (Zoitsas et al., 2020).

4.2.3 Η τιμή πώλησης προς τον συνολικό κύκλο εργασιών (The unit and volume method)

Η συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική μέθοδος διευκρινίζεται μέσα από τα άρθρα 67B του Ν. 2238/94 και 27 του Ν. 4174/2013. Η απόφαση υπ' αριθμόν Δ.ΟΡΓ.Β 1098087 ΕΞ 2016/ 28.6.2016, που εκδόθηκε από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων, περιλαμβάνει την σύσταση εξειδικευμένης επιτροπής, η οποία αποσκοπεί στη διεξαγωγή μελετών αφενός για την εφαρμογή και αφετέρου για τον προσδιορισμό του ευρύτερου πλαισίου, επί του οποίου η συγκεκριμένη τεχνική πρέπει και μπορεί να εφαρμόζεται (Δ.ΟΡΓ.Β 1098087 ΕΞ, 2016; Ν. 2238, 1994; Ν. 4174, 2013).

Ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόζεται η συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική μέθοδος αφορά την επαλήθευση του κύκλου εργασιών των φορολογουμένων προσώπων και το επαναπροσδιορισμό του μέσω της τιμής πώλησης προς τα ακαθάριστα έσοδα. Η συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική τεχνική βασίζεται σε μεγάλο βαθμό από τα δεδομένα που προκύπτουν από τα βιβλία και στοιχεία των φορολογούμενων προσώπων. Επίσης, η συγκεκριμένη τεχνική βασίζεται και σε δεδομένα που αντλούνται από το κόστος των πωληθέντων. Εκτός αυτών των πηγών άντλησης δεδομένων για την εφαρμογή της συγκεκριμένης τεχνικής, δεν αποκλείεται ακόμα και η χρήση πληροφοριών που προκύπτουν από τρίτα μέρη, όπως είναι για παράδειγμα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα με τα οποία συναλλάσσεται ο φορολογούμενος που υπόκεινται σε έλεγχο (Rettig, 2014; Oguttu, 2016).

4.2.4 Η καθαρή θέση (The net-worth method)

Η μέθοδος της καθαρής θέσης βασίζεται στη θεωρία που υποστηρίζει ότι σε περίπτωση που αυξάνεται η καθαρή θέση ενός φυσικού ή νομικού προσώπου, κατά τη διάρκεια ενός φορολογικού έτους, τότε αυτή η αύξηση πρέπει να πηγάζει αφενός από το φορολογητέο και αφετέρου από το μη φορολογητέο εισόδημα. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική μέθοδο επαναπροσδιορίζεται το οικονομικό και συναλλακτικό ιστορικό ενός φυσικού ή νομικού προσώπου, που ως έτος βάσης τίθεται το αμέσως προηγούμενο έτος από αυτό που ελέγχεται. Κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης έμμεσης ελεγκτικής μεθόδου, τα εισοδήματα που φορολογούνται υπολογίζονται αφού συνυπολογιστούν όλα τα διαθέσιμα ακίνητα και κεφαλαιακά περιουσιακά στοιχεία του ελεγχόμενου φυσικού ή νομικού προσώπου, αλλά και οι

συνολικές απαιτήσεις, οι υποχρεώσεις του και όλα τα εισοδήματα που έχουν αποκτηθεί και η πηγή προέλευσής τους δεν είναι συνηθισμένη για τον συγκεκριμένο φορολογούμενο (Eisenberg, 2018).

Η συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική μέθοδος αποσκοπεί στον προσδιορισμό του συνόλου των εισοδημάτων που δεν έχουν νόμιμα δηλωθεί στις οικείες δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος. Ο προσδιορισμός αυτός είναι εφικτός μέσω τον τρόπο με τον οποίο μεταβάλλεται η καθαρή θέση των φορολογουμένων. Στη συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική μέθοδο, σχηματίζονται δύο διακριτοί πίνακες, ένας εκ των οποίων αφορά το ενεργητικό και ένας το παθητικό. Στο ενεργητικό απεικονίζεται το σύνολο των απαιτήσεων, των περιουσιακών στοιχείων, των ταμειακών διαθεσίμων και των τραπεζικών καταθέσεων των φορολογουμένων. Στον πίνακα που απεικονίζει τα στοιχεία του παθητικού, εμπεριέχονται οι βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις. Το σύνολο των ανωτέρω αναφερόμενων στοιχείων, υπόκεινται σε έλεγχο κατά την λήξη ενός φορολογικού έτους και συγκρίνονται με τα αντίστοιχα του αμέσως προηγούμενου (Mansfield & Avokian, 1953; Σαββαΐδου, 2020).

Σε περίπτωση κατά την οποία προκύψει διάφορα μεταξύ των ποσών που αντικατοπτρίζονται στον πίνακα του ενεργητικού και των ποσών που αντικατοπτρίζονται στον πίνακα του παθητικού, αυτή η διαφορά ονομάζεται καθαρή θέση και ο προσδιορισμός της διεξάγεται κατά την έναρξη ενός φορολογικού έτους. Το ύψος της καθαρής θέσης που προκύπτει κατά το κλείσιμο ενός φορολογικού έτους είναι ίσο με το ύψος της καθαρής θέσης της έναρξης του επόμενου φορολογικού έτους. Σε περίπτωση κατά την οποία αυξήθηκε καθαρή θέση, αυτό διαπιστώνεται κατόπιν υπολογισμού της διαφοράς της καθαρής θέσης της αρχής ενός φορολογικού έτους και του τέλους του. Με αυτό τον τρόπο γίνεται ο υπολογισμός του φορολογητέου εισοδήματος των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων μέσω της συγκεκριμένης μεθόδου, η οποία εφαρμόζεται για κάθε φορολογική χρήση και εν συνεχεία συγκρίνεται με το ύψος των εισοδημάτων της κάθε πηγής φορολόγησης κατά τη διάρκεια των προηγούμενων φορολογικών χρήσεων. Η διαφορά που προκύπτει, επομένως, θεωρείται μη δηλωθέν εισόδημα. Όταν ο φορολογούμενος δεν είναι σε θέση να δικαιολογήσει τη διαφορά αυτή, τότε οι φορολογικές αρχές την φορολογούν όπως ορίζεται στην εγκύκλιο υπ' αριθμόν 1270/24-12-2013 (ΠΟΛ.1270, 2013).

4.2.5 Η μέθοδος των τραπεζικών καταθέσεων και των πληρωμών τοις μετρητοίς (The bank deposits and cash expenditure method)

Μέσω της συγκεκριμένης έμμεσης ελεγκτικής μεθόδου προσδιορίζεται το εισόδημα που πρέπει να υποστεί φορολόγηση, μέσω των κεφαλαιακών κινήσεων των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων και των συγγενών πρώτου βαθμού των φυσικών προσώπων που υπόκεινται σε έλεγχο. Προκειμένου να ελεγχθούν αυτές οι κεφαλαιακές κινήσεις, αξιολογούνται αφενός τα ποσά των τραπεζικών καταθέσεων και αφετέρου οι συναλλαγές τοις μετρητοίς, όπως περιγράφεται στο άρθρο 3 της εγκυκλίου υπ' αριθμόν 1050/17.02.2014 (ΠΟΛ.1050, 2014).

Οι τραπεζικοί λογαριασμοί που εξετάζονται είναι όλοι όσοι εμφανίζουν καταθέσεις που μπορούν να θεωρηθούν εισοδήματα κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου φορολογικού έτος που ελέγχεται από τις φορολογικές αρχές. Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στους τρεχούμενους λογαριασμούς. Η συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική μέθοδος, λειτουργεί με την αρχή ότι η εικόνα των τραπεζικών λογαριασμών των φυσικών και νομικών προσώπων μπορεί να αποτελέσει ένδειξη για τα αποκτηθέντα εισοδήματά τους. Αναφορικά με τα ποσά των δαπανών, που επίσης μπορούν να θεωρηθούν ως στοιχείο προσδιορισμού των πραγματικών εισοδημάτων των φορολογουμένων προσώπων, αξιολογούνται τόσο αυτές που πραγματοποιούνται τραπεζικά όσο και αυτές που πραγματοποιούνται τοις μετρητοίς. Στην περίπτωση κατά την οποία υπάρχουν δαπάνες που πραγματοποιούνται τις μετρητοίς, ελέγχεται αν η πηγή από την οποία προέρχονται τα εισοδήματα που χρησιμοποιήθηκαν στις συναλλαγές αυτές, έχουν δηλωθεί νόμιμα στις οικείες δηλώσεις εισοδήματος ή έχουν αποκρυφτεί από τις φορολογικές αρχές και πρέπει να φορολογηθούν (Σαββαΐδου, 2020; Δαλιάνης & Νιφορόπουλος, 2020).

Μέσω της συγκεκριμένης ελεγκτικής μεθόδου δεν εντοπίζονται μόνο τα εισοδήματα που δεν έχουν δηλωθεί στις οικείες δηλώσεις εισοδήματος από την πλευρά των φορολογουμένων προσώπων, αλλά συν τοις άλλοις εντοπίζονται και οι πηγές από τις οποίες προέρχονται τα εισοδήματά αυτά. Η συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική μέθοδος ξεκαθαρίζει τις οικονομικές δραστηριότητες που ασκούν τα φορολογούμενα φυσικά και νομικά πρόσωπα, όπως είναι επί παραδείγματι η πραγματοποίηση συχνών τραπεζικών καταθέσεων ίδιων ποσών. Λεπτομερείς οδηγίες για τον τρόπο με τον οποίο προσδιορίζεται το φορολογητέο εισόδημα μέσω της συγκεκριμένης έμμεσης

ελεγκτικής τεχνικής αναφέρονται στην εγκύκλιο υπ' αριθμόν 1270/24.12.2013 (ΠΟΛ.1270, 2013).

4.3 Η επιλογή της βέλτιστης μεθόδου έμμεσου ελέγχου

Σε περίπτωση που οι φορολογικές αρχές επιλέξουν να εφαρμόσουν μία συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική μέθοδο, προκειμένου να εντοπίσουν τα πραγματικά εισοδήματα που πρέπει να υποστούν φορολόγηση, πρέπει να είναι σε θέση να αιτιολογήσουν τον λόγο για τον οποίο κατέληξαν στη συγκεκριμένη επιλογή. Οι φορολογικές αρχές, επομένως, ανάλογα με την περίπτωση και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στοιχεία του εκάστοτε φορολογούμενου φυσικού ή νομικού προσώπου, δύνανται να επιλέξουν εκείνη την έμμεση ελεγκτική μέθοδο που θεωρούν καταλληλότερη και πιο αποτελεσματική. Έτσι, η επιλογή της βέλτιστης έμμεσης ελεγκτικής μεθόδου βρίσκεται στη διακριτική ευχέρεια των φορολογικών αρχών και βασίζεται στην εξατομικευμένη και διακριτή περίπτωση του κάθε φορολογούμενου προσώπου (Zoitsas et al., 2020)

Η επιλογή της ελεγκτικής μεθόδου που πρόκειται να εφαρμοστεί από τις φορολογικές αρχές εξαρτάται από τα πληροφοριακά στοιχεία που αυτές θέλουν να αντλήσουν για την περίπτωση του εκάστοτε φυσικού και νομικού προσώπου. Συν τοις άλλοις, η έμμεση μέθοδος που θα επιλεγεί πρέπει να συσχετίζεται με τις πρακτικές και με τις συναλλαγές που εντοπίζονται στις περιπτώσεις των προσώπων που υπόκεινται στον έλεγχο. Ένα κριτήριο είναι, για παράδειγμα, αν τα φυσικά και νομικά πρόσωπα επιλέγουν να πραγματοποιούν συναλλαγές της μετρητοίς ή όχι ή αν εντοπίζονται υπέρογκες δαπάνες συγκριτικά με τα εισοδήματα που έχουν δηλωθεί στις οικείες δηλώσεις εισοδήματος, ή αν έχει υποπέσει στην αντίληψη των φορολογικών αρχών αδικαιολόγητος πλουτισμός. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι αποκλείονται τα πληροφοριακά στοιχεία που απεικονίζονται στα βιβλία των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων (Cossierat & Rodda, 2004; Biber, 2010; Artavanis et al., 2016).

Στην περίπτωση του ελληνικού κράτους, σύμφωνα με αποφάσεις που τίθενται σε δημοσίευση, στις συνηθέστερες περιπτώσεις εφαρμόζονται οι εξής έμμεσες ελεγκτικές μέθοδοι: η ανάλυση ρευστότητας, η μέθοδος των τραπεζικών καταθέσεων και των τοις

μετρητοίς δαπανών και η καθαρή θέση. Όμως, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το ποια έμμεση ελεγκτική μέθοδος θα εφαρμοστεί πρέπει να αιτιολογηθεί είτε από τον προϊστάμενο της εφορίας είτε από το αρμόδιο ελεγκτικό κέντρο. Η αιτιολόγηση γίνεται κατόπιν της έκδοσης σχετικής απόφασης. Για την λήξη της βέλτιστης δυνατής απόφασης για την επιλογή της κατάλληλης έμμεσης ελεγκτικής τεχνικής δεν πρέπει να παραβλέπεται η αξιολόγηση των στοιχείων που οι ελεγκτικές αρχές έχουν στη διάθεσή τους από την πλευρά των φορολογουμένων προσώπων, όπως ακριβώς χωρίζουν οι διατάξεις της εγκυκλίου υπ' αριθμόν 1094/07.04.2014 (ΠΟΛ.1094, 2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

5.1 Έμμεση τεχνική ανάλυσης ρευστότητας

Στην ελληνική πραγματικότητα, η πρώτη εφαρμοζόμενη έμμεση τεχνική ελέγχου ήταν η αυτή της ανάλυσης ρευστότητας των φυσικών ή νομικών προσώπων που υπόκεινται σε φορολόγηση. Στην εν λόγω έμμεση τεχνική ελέγχου, το φορολογητέο εισόδημα που πρέπει νομίμως να δηλωθεί στις οικείες δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος από τα φορολογούμενα πρόσωπα, προκύπτει από την ανάλυση των δαπανών και των εσόδων ενός φορολογικού έτους. Αν προκύψει υπέρβαση των δαπανών εν συγκρίσει με τα αντίστοιχα δηλωθέντα έσοδα, αυτό συνεπάγεται υποτίμηση του φορολογητέου εισοδήματος (Ντάσιου & Ζοργιανού, 2014).

Η συγκεκριμένη έμμεση τεχνική ελέγχου χρησιμοποιείται, συνήθως, σε ελέγχους όπου τα φορολογούμενα πρόσωπα διαθέτουν περισσότερους από έναν τραπεζικούς λογαριασμούς και τα δηλωθέντα στα βιβλία τους έξοδα δεν είναι ανάλογα του κύκλου εργασιών, αλλά πολύ περισσότερα (Ντάσιου & Ζοργιανού, 2014).

Σε περίπτωση εφαρμογής της τεχνικής αυτής, σχηματίζεται ο παρακάτω πίνακας που αντικατοπτρίζει αφενός τα έσοδα και αφετέρου τις δαπάνες:

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
I. ΠΗΓΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ	II. ΑΝΑΛΩΣΕΙΣ
Ανάλυση και περιγραφή εισοδημάτων	Ανάλυση και περιγραφή δαπανών
Συνολικά εισοδήματα	Συνολικές δαπάνες
III. ΥΠΟΛΟΙΠΟ	
Πηγές εισοδημάτων	
Μείον δαπάνες	

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ: Μη δηλωθέντα εισοδήματα
--

Πίνακας 1. Έμμεση Τεχνική Ανάλυσης Ρευστότητας (Πηγή: Ντάσιου και Ζοργιανού, 2014)

Στην πρώτη στήλη του παραπάνω πίνακα, περιλαμβάνονται τα εξής δεδομένα:

- Τα υπόλοιπα των τραπεζικών λογαριασμών των φορολογούμενων. Συμπεριλαμβάνονται τόσο οι λογαριασμοί τραπεζών της Ελλάδας όσο και τραπεζική λογαριασμοί που τηρούνται στο εξωτερικό.
- Τα υπόλοιπα των φορολογούμενων που είναι διαθέσιμα σε μετρητά.
- Τα υπόλοιπα του ταμείου των νομικών προσώπων.
- Τα ποσά των αναλήψεων που έχουν πραγματοποιηθεί από νομικά πρόσωπα, στα οποία ο φορολογούμενος μετέχει.
- Τα ακαθάριστα έσοδα των επιχειρηματικών οντοτήτων.
- Τα ποσά των εσόδων που προέρχονται από λοιπές επιχειρηματικές δραστηριότητες, εξαιρουμένων των συνήθων δραστηριοτήτων των επιχειρηματικών οντοτήτων.
- Τα ποσά των εισοδημάτων που δεν υπόκεινται σε φορολόγηση.
- Τα ποσά των εισοδημάτων που προέρχονται από πωλήσεις περιουσιακών στοιχείων των επιχειρηματικών οντοτήτων.
- Τα κονδύλια που προέρχονται από δανειοληψίες.
- Τα ποσά των λοιπών εσόδων που υπόκεινται σε φορολόγηση.
- Τα ποσά που προσαυξάνουν τους προς είσπραξη λογαριασμούς των επιχειρηματικών οντοτήτων.
- Τα ποσά που μειώνουν τους πληρωτέους λογαριασμούς των επιχειρηματικών οντοτήτων.
- Τα ποσά των προκαταβολών για εισοδήματα που υπάγονται στο επόμενο φορολογικό έτος.
- Λοιπά κονδύλια που αποτελούν έσοδα και δεν περιλαμβάνονται στις ανωτέρω αναφερόμενες κατηγορίες (Ντάσιου & Ζοργιανού, 2014).

Στη δεύτερη στήλη του ίδιου πίνακα περιλαμβάνονται τα εξής στοιχεία:

- Τα ποσά που βρίσκονται κατατεθειμένα στους τραπεζικούς λογαριασμούς που διαθέτουν τα φορολογούμενα φυσικά και νομικά πρόσωπα στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες του εξωτερικού.
- Τα ποσά που είναι διαθέσιμα σε μετρητά.
- Τα ποσά που βρίσκονται στο ταμείο των επιχειρηματικών οντοτήτων.
- Τα ποσά που καταβάλλονται για εισφορές.
- Τα ποσά που αποτελούν συμμετοχές των φορολογούμενων φυσικών και νομικών προσώπων σε άλλες επιχειρηματικές μονάδες.
- Τα ποσά που προορίστηκαν για αγορά περιουσιακών στοιχείων.
- Τα ποσά που προορίστηκαν για αγορές πρώτων υλών, αναλώσιμων και εμπορευμάτων για την ολοκλήρωση της παραγωγικής διαδικασίας.
- Ποσά που αφορούν λοιπές λειτουργικές δαπάνες.
- Ποσά που προορίστηκαν στην αποπληρωμή δανείων.
- Ποσά που προορίστηκαν στην εξόφληση ασφαλίσεων, αποζημιώσεων, εισφορών προς ασφαλιστικά ταμεία και φόρων.
- Ποσά που αποτελούν δαπάνες διαβίωσης των φορολογούμενων φυσικών προσώπων.
- Ποσά που μειώνουν τους πληρωτέους λογαριασμούς των φορολογούμενων φυσικών και νομικών προσώπων.
- Ποσά που αυξάνουν τους εισπρακτέους λογαριασμούς των φορολογούμενων φυσικών και νομικών προσώπων.
- Ποσά που αφορούν δανειοδοτήσεις.
- Ποσά που μειώνουν τους λογαριασμούς προκαταβολών, οι οποίες αφορούν εισοδήματα που υπάγονται στο επόμενο φορολογικό έτος.
- Ποσά που υπάγονται σε λοιπές κατηγορίες δαπανών και δεν αναφέρθηκαν ρητά παραπάνω (Ντάσιου & Ζοργιανού, 2014).

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθεται αριθμητικό παράδειγμα εφαρμογής της συγκεκριμένης έμμεσης τεχνικής ελέγχου:

Επίπεδο ρευστότητας

Έτος	2019	2020
I. Ποσά δαπανών		
Αύξηση των υπολοίπων των τραπεζικών λογαριασμών	3.000,00	1.000,00
Αγορές πολύτιμων αγαθών και κοσμημάτων	3.000,00	5.000,00
Ποσά που προορίζονται για προκαταβολή αγοράς κατοικίας	50.000,00	0,00
Ποσά που προορίζονται για αγορά αυτοκινήτου	20.000,00	0,00
Πληρωμές υποθηκών	4.000,00	4.000,00
Ποσά που προορίζονται για πληρωμές δόσεων πιστωτικών καρτών	1.000,00	2.000,00
Ποσά που προορίζονται για πληρωμές δόσεων καταναλωτικών δανείων	1.000,00	2.000,00
Σύνολο	82.000,00	14.000,00
II. Γνωστές πηγές εισοδημάτων		
Μετρητά	1.000,00	100,00
Τόκοι καταθέσεων	300,00	200,00
Ληφθέντα δάνεια	5.700,00	0,00
Μισθός	20.000,00	10.000,00
Σύνολο	27.000,00	10.300,00
Διαφορά μεταξύ γνωστών και αγνώστων πηγών εισοδημάτων	55.000,00	3.700,00

Πίνακας 2. Έμμεση Τεχνική Ανάλυσης Ρευστότητας – Αριθμητικό Παράδειγμα

Από τον παραπάνω πίνακα διαφαίνεται διαφορά μεταξύ των εξόδων και των εισοδημάτων που δηλώθηκαν από το συγκεκριμένο φορολογούμενο φυσικό πρόσωπο. Παρατηρείται ότι τα ποσά των δαπανών υπερβαίνουν τα έσοδα. Αυτή η υπέρβαση αποτελεί αποδεικτικό στοιχείο απόκρυψη εισοδημάτων που θα έπρεπε να έχουν δηλωθεί νόμιμα και να έχουν υποστεί φορολόγηση.

5.2 Έμμεση τεχνική ανάλυσης καθαρής θέσης

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική μέθοδο, που είναι βασισμένη στην ανάλυση της καθαρής θέσης του φυσικού ή νομικού προσώπου που υπόκειται σε

φορολόγηση, τα πραγματικά εισοδήματα που πρέπει να φορολογούνται, υπολογίζονται αφού ληφθούν υπόψιν όλα τα επιμέρους οικονομικά στοιχεία που απορρέουν από ένα ή και περισσότερα φορολογικά έτη. Τα εν λόγω οικονομικά στοιχεία είναι αντιπροσωπευτικά των συνολικών ποσών των εισοδημάτων και των περιουσιακών στοιχείων που βρίσκονται στην κατοχή των φορολογουμένων φυσικών ή νομικών προσώπων. Συν τοις άλλοις, στα οικονομικά αυτά στοιχεία συνυπολογίζονται τόσο τα πόσα των υποχρεώσεων όπως και τα ποσά των εξόδων των φυσικών ή νομικών προσώπων. Κατά τη συγκεκριμένη εσύ τεχνική ελέγχου, αυξημένη βαρύτητα δίνεται τόσο στα δεδομένα που αποτυπώνονται στο ενεργητικό όσο και στα δεδομένα που αποτυπώνονται στο παθητικό και από τα οποία διαμορφώνεται η ευρύτερη οικονομική κατάσταση το φορολογούμενου. Επίσης, όσον αφορά τα έξοδα που λαμβάνονται υπόψιν, αυτά αφορούν τόσο δαπάνες που είναι απαραίτητες για την λειτουργική δραστηριοποίηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, όσο και δαπάνες που είναι απαραίτητες για την καθημερινή διαβίωση ενός φυσικού προσώπου (Wise, 2000).

Για τον ακριβή υπολογισμό των εισοδημάτων των φορολογουμένων πρέπει απαραίτητα να υπολογιστεί η καθαρή τους θέση. Προκειμένου να υπολογιστεί η καθαρή θέση των φορολογουμένων φυσικών ή νομικών προσώπων, λαμβάνετε υπόψιν η οικονομική τους κατάσταση κατά την έναρξη ενός φορολογικού έτους και η αντίστοιχη οικονομική κατάσταση στη λήξη του έτους αυτού. Μάλιστα, σε περίπτωση που διαπιστωθεί διαφορά στην εικόνα της καθαρής θέσης του φορολογούμενου, η διαφορά αυτή θεωρείται απόδειξη απόκρυψης φορολογητέας ύλης. Έτσι, πρέπει να λαμβάνονται λεπτομερείς πληροφορίες για τα οικονομικά στοιχεία των φορολογουμένων προσώπων, που απαρτίζουν το ενεργητικό αλλά και το παθητικό τους (Wise, 2000).

Η συγκεκριμένη έμμεση τεχνική ελέγχου βασίζεται στο ότι ένα φορολογούμενο πρόσωπο που λαμβάνει εισοδήματα από οποιαδήποτε εισοδηματική πηγή, μέσα σε ένα φορολογικό έτος, έχει τις εξής δύο επιλογές: είτε θα προχωρήσει σε απόκτηση περιουσιακών στοιχείων, χρησιμοποιώντας τα εισοδήματα που έχει λάβει, είτε θα προβεί σε λειτουργικές και λοιπές δαπάνες (Wise, 2000).

Μέσω της συγκεκριμένης έμμεσης ελεγκτικής τεχνικής, η οποία βασίζεται στη μεταβολή της καθαρής θέσης των φορολογουμένων, αν ο φορολογούμενος προχωρήσει σε αγορά περιουσιακών στοιχείων από τα εισοδήματα που απέκτησε και

δεν έχει νόμιμα δηλώσει, οδηγείται σε μείωση του παθητικού του. Η ίδια εικόνα διαμορφώνεται και στην περίπτωση διενέργειας λοιπών δαπανών από τα αποκτηθέντα εισοδήματα, τα οποία όμως δεν έχει δηλώσει νόμιμα. Στη συγκεκριμένη μέθοδο έμμεσου ελέγχου, όπως συνέβη και στη μέθοδο ανάλυσης ρευστότητας που προηγήθηκε, οι δαπάνες που πραγματοποιεί ένας φορολογούμενος δεν γίνεται να ξεπερνούν τα ποσά των εισοδημάτων του, όπως αυτά απεικονίζονται στις οικείες δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος (Wise, 2000).

Για την εφαρμογή της συγκεκριμένης τεχνικής, παρατίθεται ο παρακάτω πίνακας. Όπως συνέβη στην προαναφερθείσα τεχνική ανάλυσης της ρευστότητας, έτσι και στην τεχνική ανάλυσης της καθαρής θέσης, συμπληρώνεται η στήλη του ενεργητικού και η στήλη του παθητικού, για όλα τα φορολογικά έτη και για τα εισοδήματα και δαπάνες που αφορούν ένα συγκεκριμένο φορολογούμενο πρόσωπο. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να απεικονίζονται και τα οικονομικά στοιχεία του έτους βάσης, που είναι την αμέσως προηγούμενη φορολογική χρήση από την εκάστοτε ελεγχόμενη.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	ΠΑΘΗΤΙΚΟ
ΕΣΟΔΑ-ΚΕΦΑΛΑΙΑ	ΑΝΑΛΩΣΕΙΣ-ΔΑΠΑΝΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΚΑΘΑΡΗΣ ΘΕΣΗΣ	

Πίνακας 3. Έμμεση Μέθοδος Καθαρής Θέσης (Ντάσιου & Ζοργιανού, 2014)

Στο σημείο αυτό, διευκρινίζεται ότι στο ενεργητικό αποτυπώνονται τα εξής:

- Τα ποσά των υπολοίπων στους τραπεζικούς λογαριασμούς των φορολογουμένων, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες χώρες του εξωτερικού.
- Τα ποσά που οι φορολογούμενοι διαθέτουν σε μετρητά.
- Τα ποσά που εμφανίζονται ως υπόλοιπο στο ταμείο των επιχειρήσεων των φορολογουμένων.
- Τα ποσά των αναλήψεων από επιχειρήσεις, όπου οι φορολογούμενοι μετέχουν.

- Τα ακαθάριστα έσοδα των επιχειρήσεων των φορολογουμένων.
- Ποσά εισοδημάτων που δεν υπάγονται στις ανωτέρω κατηγορίες.
- Εισοδήματα που δεν υπόκεινται σε φορολόγηση.
- Εισοδήματα που προέρχονται από πώληση περιουσιακών στοιχείων των φορολογουμένων.
- Εισοδήματα που προέρχονται από δανειοληψίες.
- Διαφορά επιπρόσθετα εισοδήματα που υπόκεινται σε φορολόγηση.
- Ποσά που αυξάνουν τους λογαριασμούς προς είσπραξη.
- Ποσά που μειώνουν τους λογαριασμούς προς πληρωμή.
- Πόσα προκαταβολών που αφορούν εισοδήματα του επόμενου φορολογικού έτους.
- Λοιπές πηγές εισοδήματος που δεν υπάγονται σε κάποια από τις παραπάνω κατηγορίες (Ντάσιου & Ζοργιανού, 2014).

Στο παθητικό περιλαμβάνονται τα εξής:

- Τα ποσά των υπολοίπων των τραπεζικών λογαριασμών των φορολογουμένων, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες χώρες του εξωτερικού.
- Τα πόσα που οι φορολογούμενοι διαθέτουν σε μετρητά.
- Τα ποσά που διατίθενται ως υπόλοιπα στο ταμείο των επιχειρήσεων των φορολογουμένων.
- Δαπάνες που προορίζονται για εισφορές.
- Ποσά που αφορούν συμμετοχές των φορολογουμένων σε επιχειρήσεις.
- Ποσά που χορηγήθηκαν για την αγορά περιουσιακών στοιχείων.
- Πόσα από χορηγήθηκαν για την αγορά πρώτων υλών, αναλωσίμων και εμπορευμάτων για την παραγωγική διαδικασία των επιχειρήσεων.
- Τα ποσά των λειτουργικών εξόδων των επιχειρήσεων των φορολογουμένων.
- Ποσά που προορίζονται για δόσεις δανείων, αποζημιώσεις, ασφάλιστρα, εισφορές ασφαλιστικών ταμείων και φόρους.
- Ποσά που θεωρούνται ως δαπάνες διαβίωσης των φορολογουμένων.
- Μειώσεις των λογαριασμών προς πληρωμή.
- Αυξήσεις των λογαριασμών προς είσπραξη.
- Δανειοδοτήσεις.
- Μειώσεις ποσών προκαταβολών εσόδων του επόμενου φορολογικού έτους.

- Λοιπά ποσά δαπανών και εξόδων που δεν υπάγονται σε κάποια από τις ανωτέρω αναφερόμενες κατηγορίες (Ντάσιου & Ζοργιανού, 2014).

Για την συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική τεχνική παρουσιάζεται το εξής παράδειγμα:

ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ			
	31/12/2018 (έτος βάσης)	31/12/2019	31/12/2020
I. Ενεργητικό			
Μετρητά	1.000,00	1.000,00	1.000,00
Υπόλοιπα τραπεζών	5.000,00	4.000,00	7.000,00
Αγορές πολύτιμων ειδών και κοσμημάτων	1.000,00	1.000,00	2.000,00
Αγορά σκάφους	10.000,00	10.000,00	10.000,00
Αγορά αυτοκινήτου	0,00	0,00	20.000,00
Αγορά σπιτιού	0,00	0,00	180.000,00
ΣΥΝΟΛΟ	17.000,00	16.000,00	220.000,00
II. Παθητικό			
Γραμμάτια προς πληρωμή	0,00	100,00	100,00
Αποπληρωμή δόσεων δανείων	5.000,00	1.900,00	1.900,00
Πληρωμή υποθηκών ακινήτων	5.000,00	5.000,00	5.000,00
ΣΥΝΟΛΟ	10.000,00	7.000,00	7.000,00
Καθαρή περιουσία τρέχοντος έτους	7.000,00	9.000,00	213.000,00
(-) καθαρή περιουσία προηγούμενου έτους	-	7.000,00	9.000,00
Μεταβολή καθαρής περιουσίας	-	2.000,00	204.000,00
(+) Δαπάνες διαβίωσης	-	3.000,00	2.000,00
(+) Πληρωμή δόσεων πιστωτικών καρτών	-	1.000,00	1.000,00
(+) Λοιπές δαπάνες διαβίωσης	-	20.000,00	2.000,00
Εισόδημα	-	26.000,00	209.000,00
(-) Εισοδήματα αγνώστων εισοδηματικών	-	0,00	0,00

πηγών			
Τόκοι καταθέσεων	-	500,00	1.000,00
Μισθοί	-	20.000,00	20.000,00
Σύνολο εισοδημάτων γνωστών εισοδηματικών πηγών	-	20.500,00	21.000,00
Διαφορά εισοδημάτων γνωστών και άγνωστων πηγών		5.5000,00	188.000,00

Πίνακας 4. Έμμεση Μέθοδος Καθαρής Θέσης – Αριθμητικό Παράδειγμα

Στο παραπάνω αριθμητικό παράδειγμα, οι φορολογικές χρήσεις που ελέγχονται είναι αυτές του 2019 και 2020, ενώ το φορολογικό έτος 2018 έχει οριστεί ως έτος βάσης. Όπως στο παράδειγμα που παρατέθηκε στην έμμεση τεχνική ανάλυσης ρευστότητας, έτσι και στην έμμεση τεχνική καθαρής θέσης, προέκυψαν διαφορές στα εισοδήματα που έχουν φορολογηθεί και δηλωθεί νόμιμα, και στις δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν από την πλευρά του φορολογούμενου προσώπου. Στην προκειμένη περίπτωση, επομένως, τα ποσά των δαπανών – αναλώσεων υπερβαίνουν τα αντίστοιχα ποσά των νόμιμα δηλωθέντων εισοδημάτων. Το αποτέλεσμα αυτό εγείρει υποψίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.

5.3 Έμμεση τεχνική ανάλυσης τραπεζικών καταθέσεων

Μέσω της συγκεκριμένης έμμεσης ελεγκτικής μεθόδου προσδιορίζεται το εισόδημα που πρέπει να υποστεί φορολόγηση, μέσα από τον έλεγχο των κινήσεων των καταθέσεων των φορολογούμενων στους τραπεζικούς τους λογαριασμούς, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες χώρες του εξωτερικού. Μάλιστα, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης ελεγκτικής μεθόδου, δεν ελέγχονται μόνο οι κινήσεις των τραπεζικών λογαριασμών των ελεγχόμενων φορολογουμένων προσώπων, αλλά και οι κινήσεις των τραπεζικών λογαριασμών της οικογενείας τους και των προστατευόμενων μελών, όπως αυτά φαίνονται στις οικείες δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος (Λιόλιος, 2014).

Η συγκεκριμένη έμμεση ελεγκτική μέθοδος βασίζεται στην κεντρική ιδέα, σύμφωνα με την οποία ένας φορολογούμενος έχει τις εξής δύο επιλογές για την απόκτηση εισοδημάτων: είτε καταθέτει τα εισοδήματα σε τραπεζικούς λογαριασμούς στους οποίους είναι δικαιούχος ή συνδικαιούχος, είτε προβαίνει σε επενδύσεις με τα εισοδήματα αυτά (Λιόλιος, 2014; Μελάς, 2015).

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έμμεσης ελεγκτικής μεθόδου, οι φορολογικές αρχές γνωρίζουν απόλυτα το προφίλ συναλλαγών του φορολογούμενου φυσικού ή νομικού προσώπου. Για τη γνώση του συναλλακτικού του προφίλ, λαμβάνονται υπόψιν τα εξής επιμέρους δεδομένα:

- Ο τύπος των τραπεζικών καταθέσεων
- Τα ποσά που είναι κατατεθειμένα στους τραπεζικούς λογαριασμούς του φορολογούμενου στην Ελλάδα και το εξωτερικό
- Η συχνότητα με την οποία ο φορολογούμενος πραγματοποιεί τραπεζικές καταθέσεις στους λογαριασμούς του
- Η ταυτοποίηση των προσώπων που προβαίνουν σε καταθέσεις ποσών στους συγκεκριμένους τραπεζικούς λογαριασμούς στην Ελλάδα και το εξωτερικό
- Η ταυτοποίηση των προσώπων που προβαίνουν σε αναλήψεις των κατατεθειμένων ποσών σε λογαριασμούς στην Ελλάδα και το εξωτερικό
- Οι τράπεζες που μεσολαβούν στο σύνολο των παραπάνω αναφερόμενων συναλλαγών (Λιόλιος, 2014; Μελάς, 2015).

Έτσι, γνωρίζοντας τα ανωτέρω, οι φορολογικές αρχές σχηματίζουν απόλυτη εικόνα για τις συναλλακτικές συνήθειες των φορολογουμένων μέσω των τραπεζικών τους λογαριασμών. Βάσει της συγκεκριμένης μεθόδου ελέγχου, ο σχηματισμός των πραγματικών εισοδημάτων που πρέπει να υποστούν φορολόγηση απορρέει από την κίνηση των τραπεζικών λογαριασμών των φορολογουμένων στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Η συγκεκριμένη ελεγκτική τεχνική χαρακτηρίζεται από δύο χαρακτηριστικά, που είναι τα εξής:

Πρώτον, είναι απαραίτητη παρουσία καταθέσεων σε τραπεζικούς λογαριασμούς που βρίσκονται στην κυριότητα των φορολογουμένων ή στους οποίους οι φορολογούμενοι είναι συνδικαιούχοι. Δεύτερον, αν οι δαπάνες στις οποίες έχει προβεί ο φορολογούμενος, έχουν εξοφληθεί τις μετρητοίς, τότε είναι απαραίτητος ο

προσδιορισμός της πηγής προέλευσης των μετρητών, από οποιαδήποτε νόμιμη εισοδηματική πηγή (Λιόλιος, 2014).

Οι φορολογικές αρχές δικαιούνται στον περιορισμό διεξαγωγής ελέγχου στους τραπεζικούς λογαριασμούς των φορολογουμένων που υπερβαίνουν ένα συγκεκριμένο όριο καταθέσεων. Σε περίπτωση κατά την οποία ακολουθεί η συγκεκριμένη έμμεση μέθοδος ελέγχου, τότε απαραίτητη είναι η ακολούθηση των εξής βημάτων (Μελάς, 2015):

Αρχικά, πρέπει να προσδιοριστεί το συνολικό ποσό των καταθέσεων των τραπεζικών λογαριασμών των φορολογουμένων, κατά τη διάρκεια ενός συγκεκριμένου φορολογικού έτους. Στην περίπτωση ανοίγματος ενός νέου λογαριασμού, πρέπει απαραίτητως να ληφθούν υπόψη οι συναλλακτικές κινήσεις του φορολογούμενου στους υπόλοιπους λογαριασμούς που διαθέτει σε τράπεζες της Ελλάδας και του εξωτερικού. Κατόπιν, πρέπει να αφαιρεθούν τα ποσά που έχουν κατατεθεί και προέρχονται από εισοδήματα που απαλλάσσονται φορολόγησης. Στη συνέχεια, πρέπει να προστεθούν οι δαπάνες στις οποίες έχει προβεί ο φορολογούμενος, τόσο για την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας όσο και για την προσωπική του διαβίωση, ανεξάρτητα από το αν αυτές έχουν πραγματοποιηθεί τοις μετρητοίς ή μέσω τραπεζής. Ύστερα, πρέπει να αφαιρεθούν τα ποσά των εισοδημάτων που εξαιρούνται φορολόγησης και που είναι κατατεθειμένα σε τραπεζικούς λογαριασμούς που διαθέτει ο φορολογούμενος στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Κατόπιν, πρέπει να αφαιρεθούν οι εισπραχθείσες προκαταβολές, οι οποίες αφορούν εισοδήματα που υπάγονται στο επόμενο φορολογικό έτος. Ύστερα, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι μεταβολές των λογαριασμών προς είσπραξη. Μετά από όλες τις παραπάνω αναφερόμενες προσθαφαιρέσεις, το αποτέλεσμα αποδεικνύει το εισόδημα που θα έπρεπε να δηλωθεί στις οικείες δηλώσεις εισοδήματος των φορολογούμενων. Τα ανωτέρω, αποτυπώνονται στο πλαίσιο του κάτωθι αριθμητικού παραδείγματος:

Μέθοδος ελέγχου τραπεζικών καταθέσεων		
Έτος	2019	2020
Σύνολο καταθέσεων	50.000,00	60.000,00

(-) Επανακαταθέσεις - μεταφορές ποσών	10.000,00	10.000,00
Καθαρό ποσό καταθέσεων	40.000,00	50.000,00
Δαπάνες		
Αγορά αυτοκινήτου	25.000,00	0,00
Αγορά σκάφους	0,00	30.000,00
Φόρος ακίνητης περιουσίας	1.000,00	1.000,00
Ενοίκιο οικίας	9.000,00	9.000,00
Έξοδα διακοπών	2.000,00	3.000,00
Εξόφληση υποθηκών	3.000,00	7.000,00
Σύνολο δαπανών	40.000,00	50.000,00
(-) Καθαρές τραπεζικές εκταμιεύσεις	20.000,00	25.000,00
Δαπάνες σε μετρητά	20.000,00	25.000,00
Σύνολο εσόδων (εισοδήμα)	60.000,00	75.000,00
(-) Κεφάλαια από γνωστές πηγές		
Μετρητά	5.000,00	10.000,00
Κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα	30.000,00	30.000,00
Σύνολο γνωστών πηγών κεφαλαίων	35.000,00	40.000,00
Διαφορά (κεφάλαια από άγνωστες ή παράνομες πηγές)	25.000,00	35.000,00

Πίνακας 5. Έμμεση Μέθοδος Ανάλυσης Καταθέσεων – Αριθμητικό Παράδειγμα

Στον παραπάνω πίνακα, παρατηρείται ότι σε αμφότερα τα έτη 2019 και 2020, τα ποσά των δαπανών υπερτερούν των ποσών που προκύπτουν από τα νόμιμα δηλωθέντα εισοδήματα. Η διαφορά μεταξύ των ποσών των καταθέσεων και των δαπανών τοις μετρητοίς για τον νόμιμα δηλωθέντων εισοδημάτων αποτελεί το επιπρόσθετο ποσό εισοδήματος που θα έπρεπε να δηλωθεί και να υποστεί φορολόγηση.

5.4 Αριθμητικό παράδειγμα φορολογουμένου φυσικού προσώπου που ασκεί επιτήδευμα

Έστω ότι υπάρχει ένα φυσικό πρόσωπο που ασκεί επιτήδευμα και το οποίο κρατά απλογραφικά λογιστικά βιβλία. Στην περίπτωση του συγκεκριμένου φορολογουμένου,

παρατίθεται το παρακάτω παράδειγμα που αφορά τα φορολογικά έτη 2019 και 2020.
 Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται τα οικονομικά στοιχεία της επιχείρησης και
 προσωπικής διαβίωσης του συγκεκριμένου φορολογούμενου προσώπου.

	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ			ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ- ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΕΙΣ
	2018	2019	2020	
Κόστος προσωπικών παγίων στοιχείων	500.000,00	700.000,00	720.000,00	Το 2019 αγοράστηκαν πάγια περιουσιακά στοιχεία 250.000 ευρώ
Κόστος παγίων που λήφθηκαν εκ κληρονομιάς	<u>200.000,00</u>	<u>200.000,00</u>	<u>0,00</u>	Το 2020 αποκτήθηκε περιουσία αξίας 30.000 ευρώ
Συνολικό κόστος παγίων	700.000,00	900.000,00	720.000,00	
Πώληση ακινήτου			400.000,00	
Λήφθηκε δάνειο		100.000,00		
Πληρώθηκαν τόκοι δανείου			5.000,00	
Αποπληρωμή κεφαλαίου			10.000,00	
Κύκλος εργασιών επιχείρησης		50.000,00	60.000,00	
(-) Δαπάνες-έξοδα επιχείρησης		<u>20.000,00</u>	<u>20.000,00</u>	
Καθαρά Κέρδη προς Φορολόγηση		30.000,00	40.000,00	
(-) Έκτακτες δαπάνες		5.000,00	10.000,00	
Ποσά τραπεζικών καταθέσεων	40.000,00	150.000,00	250.000,00	
Εμβάσματα σε τραπεζικούς λογαριασμούς εξωτερικού		50.000,00	50.000,00	Έστω ότι για τα ποσά αυτά δεν υπάρχει αποδεικτικό στοιχείο αιτιολόγησης και επεξήγησης
Είσπραξη ποσών τοις μετρητοίς	5.000,00	3.000,00	5.000,00	
Πληρωμή φόρων-εισφορών		9.000,00	10.000,00	Οι πληρωμές έγιναν μέσω τραπεζής
Πραγματικές (μη τεκμαρτές) προσωπικές δαπάνες:		15.000,00	10.000,00	
Πληρωμές ασφαλιστρων περιουσιακών		500,00	500,00	

στοιχείων		
Πληρωμές ασφαλιστρων υγείας	1.000,00	1.000,00
Πληρωμές λοιπών ασφαλιστρων	500,00	500,00
Πληρωμές διδάκτρων σχολείων παιδιών	1.000,00	1.000,00
Έξοδα επισκευών	500,00	500,00
Έξοδα ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης	1.000,00	500,00
Λοιπά διάφορα έξοδα	3.000,00	4.000,00
Ασφαλιστικές εισφορές	5.000,00	4.000,00
Δαπάνες ΔΕΚΟ	1.500,00	1.500,00
Έξοδα τραπεζών	500,00	500,00

Πίνακας 6. Οικονομικά Στοιχεία

Εφαρμόζοντας την ανάλυση ρευστότητας στο συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο, για τα έτη 2019-2020 διαμορφώνεται ο εξής πίνακας:

ΑΝΑΛΥΣΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ					
ΕΣΟΔΑ-ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ	2019	2020	ΔΑΠΑΝΕΣ-ΕΞΟΔΑ	2019	2020
1. Υπόλοιπα τραπεζικών λογαριασμών	150.000,00	250.000,00	1. Υπόλοιπα τραπεζικών λογαριασμών είτε είναι επαγγελματικοί είτε προσωπικοί.	150.000,00	250.000,00
2. Μετρητά - ταμείο	3.000,00	5.000,00	2. Διαθέσιμα μετρητά ή υπόλοιπο ταμείου	3.000,00	5.000,00
3. Αναλήψεις	0,00	0,00	3. Εισφορές σε επαγγελματικούς λογαριασμούς	0,00	0,00
4. Κύκλος εργασιών	50.000,00	60.000,00	4. Συμμετοχή στο κεφάλαιο της επιχείρησης	0,00	0,00

5. Έκτακτα έσοδα	0,00	0,00	5. Αποκτήσεις περιουσιακών στοιχείων επαγγελματικής και προσωπικής χρήσης	250.000,00	30.000,00
6. Έσοδα που δεν φορολογούνται	0,00	0,00	6. Αγορές εμπορευμάτων, πρώτων υλών και αναλωσίμων για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας	0,00	0,00
7. Έσοδα πώλησης περιουσιακών στοιχείων	0,00	400.000,00	7. Δαπάνες πάσης φύσεως που αφορούν την επαγγελματική δραστηριότητα	20.000,00	20.000,00
8. Λήψεις δανείων	100.000,00	0,00	8. Αποπληρωμή δανείων	0,00	5.000,00
9. Λοιπά έσοδα	0,00	0,00	9. Ασφάλιστρα, Αποζημιώσεις και λοιπά παρεμφερή έξοδα	2.000,00	2.000,00
10. Αυξήσεις λογαριασμών προς πληρωμή	0,00	0,00	10. Φόροι-Τέλη-Εισφορές	14.000,00	14.000,00
11. Μειώσεις λογαριασμών προς είσπραξη	0,00	0,00	11. Λοιπές δαπάνες προσωπικής και επαγγελματικής φύσεως	22.500,00	18.000,00
12. Προκαταβολές εσόδων επόμενου έτους	0,00	0,00	12. Μειώσεις πληρωτέων ποσών	0,00	0,00
13. Διάφορα άλλα έσοδα	0,00	0,00	13. Αυξήσεις εισπράξεων	0,00	0,00
-	-	-	14. Χορήγηση δανείων	0,00	0,00

-	-	-	15.Μειωση προκαταβολών	0,00	0,00
-	-	-	16. Λοιπές δαπάνες	50.000,00	50.000,00
ΣΥΝΟΛΟ	303.000,00	715.000,00	ΣΥΝΟΛΟ	511.500,00	394.000,00

Πίνακας 7. Πίνακας Ανάλυσης Ρευστότητας

Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνεται το αποτέλεσμα της κατάστασης ρευστότητας του φυσικού προσώπου επιτηδευματία του παραδείγματος:

	2019	2020
Σύνολο διαθέσιμων εισοδημάτων	303.000,00	715.000,00
Σύνολο εισοδημάτων που έχουν χρησιμοποιηθεί από τον φορολογούμενο	511.500,00	394.000,00
Υπολειπόμενο ποσό	-208.500,00	321.000,00

Πίνακας 8. Αποτελέσματα Ανάλυσης Ρευστότητας

Στον κάτωθι πίνακα αποτυπώνεται η μέθοδος της καθαρής θέσης με βάση τα αριθμητικά δεδομένα του ίδιου παραδείγματος, όπως αυτά απεικονίστηκαν στον πίνακα 7.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ - ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ 2018	2019	2020
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ			
Κόστος συνολικής ακίνητης περιουσίας	700.000,00	900.000,00	720.000,00
Έπιπλα και λοιπός πάγιος εξοπλισμός	0,00	0,00	0,00
Προσωπικά αντικείμενα μεγάλης αξίας, άνω των 5000 ευρώ	0,00	0,00	0,00
Κοσμήματα και Τιμαλφή συνολικής αξίας άνω των 5000 ευρώ	0,00	0,00	0,00

Λοιπές και διάφορες απαιτήσεις	0,00	0,00	0,00
Μηχανοκίνητα πάγια περιουσιακά στοιχεία	0,00	0,00	0,00
Ποσά σε μετρητά	5.000,00	3.000,00	5.000,00
Καταθέσεις	40.000,00	150.000,00	250.000,00
Μετοχές	0,00	0,00	0,00
Σύνολο Απογραφής τέλους χρήσης	0,00	0,00	0,00
Λοιπά περιουσιακά στοιχεία	0,00	0,00	0,00
Σύνολο Ενεργητικού	745.000,00	1.053.000,00	975.000,00
ΠΑΘΗΤΙΚΟ			
Δάνεια προσωπικής χρήσης		100.000,00	0,00
Δάνεια επαγγελματικής χρήσης	0,00	0,00	0,00
Επιταγές	0,00	0,00	0,00
Πιστωτές	0,00	0,00	0,00
Διάφορες υποχρεώσεις	0,00	0,00	0,00
Σύνολο Παθητικού	0,00	100.000,00	0,00
<u>Αποτέλεσμα Καθαρής Θέσης</u>	<u>745.000,00</u>	<u>953.000,00</u>	<u>975.000,00</u>

Πίνακας 9. Πίνακας Ενεργητικού - Παθητικού

Στον ανωτέρω πίνακα έγινε ο υπολογισμός του ενεργητικού, του παθητικού και εν συνεχεία της καθαρής θέσης του επιτηδευματία του τρέχοντος αριθμητικού

παραδείγματος. Βάσει των παραπάνω δεδομένων, ακολουθεί ο παρακάτω πίνακας με τις μεταβολές της καθαρής θέσης του εν λόγω φορολογούμενου επιτηδευματία.

		2019	2020
	Καθαρή θέση λήξης περιόδου	953.000,00	975.000,00
-	Καθαρή θέση έναρξης περιόδου	<u>745.000,00</u>	<u>953.000,00</u>
=	Αύξηση/μείωση καθαρής θέσης περιόδου	208.000,00	22.000,00
-	Αναπροσαρμογή καθαρής θέσης με περιουσιακά στοιχεία άνευ ανταλλάγματος	0,00	0,00
=	Αναπροσαρμοσμένη καθαρή θέση	208.000,00	22.000,00
+	Μη εκπιπτόμενες δαπάνες (επιταγές και μετρητά)	0,00	0,00
	Δαπάνες διαβίωσης	22.500,00	18.000,00
	Λοιπές δαπάνες	50.000,00	50.000,00
	Φόροι-Τέλη-Εισφορές	14.000,00	14.000,00
	Ασφάλιστρα	2.000,00	2.000,00
	Ζημία από εκποίηση περιουσιακών στοιχείων	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
=	Μερικό σύνολο	296.500,00	106.000,00
-	Λοιπά εισοδήματα	0,00	0,00
	Έσοδα αφορολόγητα	0,00	0,00
	Μη φορολογητέες ή φορολογητέες με ειδικό τρόπο περιπτώσεις εσόδων	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>
=	Σύνολο λοιπών εισοδημάτων	0,00	0,00
	Προσδιοριζόμενο εισόδημα (Α)	296.500,00	106.000,00
-	Δηλωθέν εισόδημα (Β)	50.000,00	60.000,00
	Διαφορά (Α) - (Β)	246.500,00	46.000,00

Πίνακας 10. Πίνακας Υπολογισμού Καθαρής Θέσης

Στον πίνακα που ακολουθεί εφαρμόζεται η έμμεση μέθοδος ανάλυσης των καταθέσεων, στο παράδειγμα του ίδιου φυσικού προσώπου– επιτηδευματία. Έτσι, στον παρακάτω πίνακα διαμορφώνεται η εικόνα των καταθέσεων του συγκεκριμένου φορολογούμενου, προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπάρχει φορολογητέα ύλη που έχει αποκρυφθεί από την φορολογούσα αρχή.

ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΕ ΜΕΤΡΗΤΑ				2019	2020
	Σύνολο ποσών που κατατέθηκαν σε κάθε μορφής χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς (ελεγχόμενης περιόδου)			150.000,00	250.000,00
	Μη υποκείμενα σε φορολογία έσοδα που κατατέθηκαν σε λογαριασμούς			0,00	0,00
-	Ποσά εκταμίευσης δανείων			100.000,00	-
-	Συμψηφιστικές κινήσεις λογαριασμών			0,00	0,00
-	Συναλλαγές, μεταφορές και πράξεις που δεν αποτελούν καθαρές καταθέσεις			0,00	0,00
=	Υπόλοιπο καταθέσεων			50.000,00	250.000,00
+	Επιχειρηματικές/επαγγελματικές δαπάνες (μετρητοίς)			20.000,00	20.000,00
+	Αγορές εμπορευμάτων, πρώτων ή βοηθητικών υλών κλπ. ειδών (μετρητοίς)			0,00	0,00
+	Αγορές περιουσιακών στοιχείων προσωπικών/επαγγελματικών τοις μετρητοίς			0,00	0,00
+	Προσωπικές/οικογενειακές δαπάνες τοις μετρητοίς			0,00	0,00
+	Καταβληθέντες τόκοι, εισφορές και πρόστιμα κάθε μορφής			0,00	0,00
+	Αποπληρωμή/μείωση χρεών τοις μετρητοίς			0,00	10.000,00
+	Μεταβολή διαθέσιμων μετρητών			0,00	0,00
+	Λοιπές καταβολές τοις μετρητοίς			50.000,00	50.000,00
=	Υπόλοιπο κατατεθειμένων εσόδων			120.000,00	330.000,00
-	Μη υποκείμενα σε φορολογία έσοδα που δεν έχουν κατατεθεί σε τραπεζικούς λογαριασμούς			0,00	0,00
-	Αύξηση προκαταβολών έναντι εσόδων επόμενου φορολογικού έτους			0,00	0,00
-	Μείωση προκαταβολών έναντι εσόδων επόμενου φορολογικού έτους			0,00	0,00

+			
	Αυξήσεις λογαριασμών εισπρακτέων	0,00	0,00
+			
	Μειώσεις λογαριασμών εισπρακτέων	0,00	0,00
-			
	Σύνολο κύκλου εργασιών που προέκυψε από τη συγκεκριμένη μέθοδο (Α)	120.000,00	330.000,00
	Σύνολο δηλωθέντων ακαθάριστων εσόδων (Β1)	50.000,00	60.000,00
	Σύνολο λοιπών εισοδημάτων (Β2)	0,00	0,00
	Αποτέλεσμα (Α)-(Β1)-(Β2)	70.000,00	270.000,00

Πίνακας 11. Έμμεση Μέθοδος Ανάλυσης Τραπεζικών Καταθέσεων

Κατόπιν της ολοκλήρωσης της διαμόρφωσης της εικόνας των τραπεζικών καταθέσεων του συγκεκριμένου φυσικού προσώπου – επιτηδευματία, αφαιρούνται τα κατατεθειμένα κεφάλαια που είναι συνυφασμένα με έσοδα που δεν έχουν δηλωθεί. Στη συνέχεια, προστίθενται στα συγκεκριμένα ποσά και οι καταθέσεις μετρητών στις οποίες έχει προβεί το εν λόγω φυσικό πρόσωπο στους τραπεζικούς λογαριασμούς του, ανεξάρτητα από το αν οι εν λόγω τραπεζικοί λογαριασμοί χρησιμοποιούνται για επαγγελματικούς ή προσωπικούς σκοπούς. Από το αποτέλεσμα που θα προκύψει, αφαιρούνται τα έσοδα που έχουν φορολογηθεί και τα οποία δεν είναι κατατεθειμένα σε τραπεζικούς λογαριασμούς. Έτσι, προκύπτει η διαμόρφωση των φορολογητέων ακαθάριστων εσόδων. Στη συνέχεια, το συγκεκριμένο ποσό που θα προκύψει και θα αφορά τα φορολογητέα ακαθάριστα έσοδα, τίθεται σε σύγκριση με το ποσό που έχει δηλωθεί από το φυσικό πρόσωπο στις οικείες δηλώσεις εισοδήματος. Σε περίπτωση κατά την οποία διαπιστωθεί απόκλιση, από την οποία το δηλωθέν ποσό υπολείπεται από το ποσό που προέκυψε από την συγκεκριμένη έμμεση τεχνική, τότε αποδεικνύεται η απόκρυψη φορολογητέας ύλης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Δεν τίθεται αμφιβολία για το ότι αφενός στο πλαίσιο της σύγχρονης εποχής και αφετέρου κατά τη διάρκεια των παλαιότερων ετών, βασικός στόχος του κάθε κράτους είναι η όσο το δυνατόν μικρότερη απώλεια φορολογικών εσόδων από εκούσιες ή ακούσιες αποκρύψεις φορολογητέας ύλης. Επί της ουσίας, η ανεύρεση τρόπων και μεθοδολογιών, μέσω των οποίων είναι δυνατός ο εντοπισμός κρουσμάτων φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής και η διαμόρφωση της πραγματικής εικόνας των εισοδημάτων που πρέπει να υποστούν φορολόγηση, αποτελεί μονόδρομο για τη διακοπή απώλειας φορολογικών εσόδων των κρατών.

Αυτό, μάλιστα, δεν δύναται να καλυφθεί αμιγώς από την εγκυρότητα και ακρίβεια των δηλωθέντων εισοδημάτων, από την πλευρά των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων. Πέραν της εγκυρότητας, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η ακρίβεια στα τηρούμενα βιβλία και στοιχεία των φορολογουμένων και δη όσων ασκούν επιτήδευμα. Αναμφίβολα, η ακριβής απεικόνιση των φορολογητέων εισοδημάτων δεν είναι άμεσα συνυφασμένη μόνο με το ύψος των ακαθαρίστων εσόδων, αλλά εξαρτάται και από τα έξοδα που δηλώνονται από την πλευρά των επιτηδευματιών και των επιχειρήσεων και τα οποία αναγνωρίζονται και εκπίπτουν από τα φορολογητέα έσοδα, μειώνοντας το φορολογητέο αποτέλεσμα. Άλλωστε, το εισόδημα που υπόκειται σε φορολόγηση εξάγεται αφού πρώτα αφαιρεθούν οι αναγνωρισμένες δαπάνες από τα ακαθάριστα έσοδα, κατά τη διάρκεια μίας φορολογικής χρήσης.

Όμως, εξαιτίας της σύγχρονης ανορθόδοξης αποτύπωσης τόσο των ακαθαρίστων εσόδων όσο και των εκπιπόμενων δαπανών, από την πλευρά των φορολογουμένων φυσικών προσώπων επιτηδευματιών και νομικών προσώπων, άμεση απότοκος είναι η έξαρση της λεγόμενης παραοικονομίας, στην οποία περιλαμβάνονται η φοροαποφυγή και φοροδιαφυγή. Τέτοιου είδους φαινόμενα, καταλήγουν σε διαστρεβλώσεις που υπονομεύουν την απόδοση φορολογικής δικαιοσύνης. Μία επιπρόσθετη απότοκος της παραοικονομίας και δη της φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής, είναι η υπονόμηση της δίκαιης και ισότιμης φορολογικής επιβάρυνσης των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων, ανεξάρτητα από το αν ασκούν ή όχι επιτήδευμα. Αυτό σημαίνει ότι φορολογούμενος φυσικά και νομικά πρόσωπα με αυξημένη φοροδοτική ικανότητα,

καταλήγουν να επιβαρύνονται φορολογικά λιγότερο από φορολογούμενους που διαθέτουν μικρότερη φοροδοτική ικανότητα και οι οποίοι δεν φοροδιαφεύγουν.

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί το ανωτέρω αναφερόμενο πρόβλημα που δημιουργείται από τη φοροδιαφυγή, οι φορολογούσες αρχές εφαρμόζουν συγκεκριμένες ελεγκτικές μεθόδους, οι οποίες διέπονται από συγκεκριμένες μεθοδολογίες και αρχές. Πρόκειται για τις λεγόμενες έμμεσες τεχνικές ελέγχου, οι οποίες έχουν τη δυνατότητα εντοπισμού της φορολογικής ύλης που έχει αποκαλυφθεί από τα φορολογούμενα φυσικά και νομικά πρόσωπα, ανεξάρτητα από το αν η απόκρυψη αυτή έγινε σκόπιμα ή όχι. Επομένως, μέσω των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, οι φορολογικές αρχές διαθέτουν ένα επιπρόσθετο αποτελεσματικό «όπλο» κατά της φοροδιαφυγής.

Επί της παρούσας μελέτης, διεξήχθη ανάλυση των έμμεσων μεθόδων ελέγχου, η εφαρμογή των οποίων γίνεται στις περιπτώσεις φορολογικών ελέγχων δεν δύναται να αποτυπωθούν με ακρίβεια και αξιοπιστία οι πηγές προέλευσης των εισοδημάτων και το ύψος των φορολογητέων εσόδων. Οι συγκεκριμένες μέθοδοι εφαρμόζονται σε περιπτώσεις παραλείψεων δηλώσεων φορολογητέων εισοδημάτων, από την πλευρά των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων, αλλά και σε περιπτώσεις που οι φορολογικές αρχές κρίνουν πιθανές φοροδιαφυγής. Οι έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές, στην περίπτωση της ελληνικής πραγματικότητας, χαρακτηρίζονται από υψηλή δημοτικότητα. Στην περίπτωση του ελληνικού κράτους, ομοίως με περιπτώσεις άλλων κρατών, οι έμμεσες ελεγκτικές μέθοδοι που είναι δυνατόν να εφαρμόζονται από τις φορολογικές αρχές, ποικίλλουν. Αυτό συνεπάγεται πολυμορφία έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών που τίθεται στη διάθεση των ελληνικών φορολογικών αρχών. Αυτό, μάλιστα, αποδείχθηκε και από την ανασκόπηση της νομολογίας που διεξήχθη στην παρούσα διπλωματική εργασία, εκ της οποίας διαπιστώθηκαν πέντε δημοφιλέστερες έμμεσες ελεγκτικές μέθοδοι. Συγκεκριμένα, πρόκειται για την αρχή των αναλογιών, για την ανάλυση ρευστότητας, για την ανάλυση καθαρής θέσης, για την τιμή πώλησης προς τον συνολικό κύκλο εργασιών και γιατί είναι μέθοδο ανάλυσης των τραπεζικών καταθέσεων και των πληρωμών σε μετρητά.

Στο πλαίσιο της ανάλυσης και ανασκόπησης που πραγματοποιήθηκε στην παρούσα εργασία, συν τοις άλλοις, αποδείχτηκε ότι η επιλογή της βέλτιστης έμμεσης ελεγκτικής μεθόδου τίθεται στην διακριτική ευχέρεια των φορολογικών αρχών. Η βέλτιστη δυνατή

και πλέον κατάλληλη έμμεση ελεγκτική τεχνική, επιλέγεται από την αρμόδια φορολογική αρχή με κριτήριο τις πληροφορίες, τα δεδομένα και το σύνηθες συναλλακτικό προφίλ του εκάστοτε ελεγχόμενου φορολογούμενου φυσικού και νομικού προσώπου. Δεν αποκλείεται ακόμα και η αξιοποίηση συνδυασμού έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών από την πλευρά των φορολογικών αρχών ή ακόμα και η συνδυαστική χρήση των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών με τις τεχνικές άμεσου ελέγχου. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι δεν είναι λίγες οι φορές, στις οποίες ο άμεσος φορολογικός έλεγχος δεν είναι τόσο πρακτικός στην εφαρμογή και ως εκ τούτου στην αξιοπιστία του, γεγονός το οποίο δεν διευκολύνει τις φορολογικές αρχές. Το συγκεκριμένο κενό ελεγκτικής αποτελεσματικότητας καλύπτεται από την αξιοποίηση των έμμεσων ελεγκτικών τεχνικών, χωρίς αυτό να συνεπάγεται τη μείωση της αναγκαιότητας του άμεσου ελέγχου. Μάλιστα, διαπιστώθηκε ότι σε περίπτωση κατά την οποία οι φορολογικές αρχές χρησιμοποιούν τις έμμεσες ελεγκτικές τεχνικές παράλληλα και συνδυαστικά με τον άμεσο έλεγχο, καταλήγουν σε υψηλότερα επίπεδα ελεγκτικής αποτελεσματικότητας και σε μεγαλύτερη αξιοπιστία των ελεγκτικών αποτελεσμάτων τους, ως προς τον υπολογισμό και την ακριβή αποτύπωση των πραγματικών φορολογητέων εισοδημάτων των φορολογουμένων φυσικών και νομικών προσώπων.

Ως περιορισμός της συγκεκριμένης εργασίας αποτέλεσαν τα ελλιπή δημοσιευμένα στοιχεία των φορολογικών αρχών, αναφορικά με τον αριθμό και το απαραίτητο χρονικό διάστημα για την διενέργεια των ελέγχων που διεξάγονται, με την χρήση έμμεσων τεχνικών, όπως επίσης και στοιχεία καταλογισμένων προστίμων και φόρων που εισπράχθηκαν.

Η δημοσίευση νέων δεδομένων σχετικά με τους φορολογικούς ελέγχους στους οποίους αξιοποιήθηκαν οι έμμεσες τεχνικές, όπως επίσης και η εκτενέστερη χρήση τους δίνει έναυσμα διενέργειας εμπειρικών μελετών. Οι εμπειρικές μελέτες θα μπορούσαν να συνδράμουν στην εύρεση και στην εξάλειψη των μειονεκτημάτων των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, καθώς επίσης θα μπορούσαν να συμβάλουν με τρόπο τέτοιο ώστε η διαδικασία ελέγχου να είναι πιο αποτελεσματική και αξιόπιστη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Δαλιάνης, Γ. & Νιφορόπουλος, Κ. (2020) “*Οδηγός Φορολογικών Ελέγχων - Παραδοσιακές και Έμμεσες Μέθοδοι Ελέγχου - Θεωρία και Πράξη*”, Αθήνα, Εκδόσεις Κλειδάριθμος.
- Ιακώβου, Μ., Κολυβοδιάκου, Μ. & Ρηγοπούλου, Σ. (2012) “Έμμεσες τεχνικές ελέγχου φορολογούμενου εισοδήματος”, *Φορολογική Επιθεώρηση*, σ. 1858.
- Λιόλιος, Α. (2014) “*Ο έλεγχος των φορολογικών υποθέσεων*”, Αθήνα, Εκδόσεις Αρίων.
- Μελάς, Δ. (2015) “*Μέθοδοι φορολογικού ελέγχου εισοδήματος φυσικών προσώπων και επιχειρήσεων*”, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Οικονομικές Εκδόσεις Ε.Ε.
- Μελάς, Δ. (2015) “*Περιουσιολόγιο – έμμεσες τεχνικές ελέγχου και νέο ποινολόγιο*”, Αθήνα, Οικονομικές Εκδόσεις.
- Μπάρμπας, Ν. (2016) “*Κώδικας φορολογίας εισοδήματος – Κατ’ Άρθρο ερμηνεία*”, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Ντάσιου, Σ. & Ζοργιαννού, Ε. (2014) “*Τεχνικές Ελέγχου με τη Χρήση Μεθόδων Έμμεσου Προσδιορισμού Φορολογητέας Ύλης*”, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων, Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Adler, P., Falk, C., Friedler, S. A., Nix, T., Rybeck, G., Scheidegger, C. & Venkatasubramanian, S. (2018) “Auditing black-box models for indirect influence”, *Knowledge and Information Systems*, Vol. 54, No1, pp. 95-122.

- Artavanis, N., Morse, A., & Tsoutsoura, M. (2016) “Measuring income tax evasion using bank credit: Evidence from Greece”, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol.131, No2, pp.739-798.
- Basto, J. (2001) “O princvpio da tributacao do rendimento real e a Lei Geral Tributaria”, *Fiscalidade-Revista de Direito e Gestao Fiscal*, Vol. 5, pp. 5-21.
- Beebeejaun, A. (2019) “The fight against international transfer pricing abuses: a recommendation for Mauritius”, *International Journal of Law and Management*, Vol.61, No1, pp.205-231.
- Biber, E. (2010) “*Revenue Administration: Taxpayer Audit: Use of Indirect Methods*”, International Monetary Fund, pp. 1-5.
- Bitzenis, A., Vlachos, V., & Schneider, F. (2016) “An Exploration Of The Greek Shadow Economy: Can Its Transfer Into The Official Economy Provide Economic Relief Amid The Crisis”, *Journal of Economic Issues*, Vol.50, No1, pp.165-196.
- Cosserat, G. W., & Rodda, N. (2004) “*Modern auditing*”, N.Y., John Wiley & Sons.
- D’Agosto, E., Manzo, M., Pisani, S., & D’Arcangelo, F. M. (2017) “The Effect of Audit Activity on Tax Declaration”, *Public Finance Review*, Vol.46, No1, pp.29–57.
- Duke B.S. (1966) “Prosecutions for Attempts to Evade Income Tax: A Discordant View of a procedural hybrid”, *Yale law school legal scholarship Repository*, Vol. 76, pp. 10-15.
- Eisenberg, P. (2018) “Application of the Net Worth Method in Forensic Accounting Investigations”, *International Research Journal of Multidisciplinary Studies*, Vol.4 , No10, pp.1-23.
- Jacobs, A. (2013) “Detailed guidelines for effective tax administration in Latin America and the Caribbean”, *United States agency for International development - fraud investigations*, pp. 15-16.
- Kleanthous, C., & Chatzis, S. (2019) “Gated Mixture Variational Autoencoders for Value Added Tax audit case selection”, *Knowledge-Based Systems*, pp.105048.

- Makedonskiy, N. (2005) “*Taxation Mechanisms Based On Simplified And Indirect Evaluation Of The Tax Liabilities*”, Russian-European Centre for economic policy.
- Mansfield, H. and Avokian, S. (1953) “Net Worth Method of Computing Income — Burden of Proof”, *American Bar Association Journal*, Vol.39, No3, pp.251-253.
- Mayr, B. (2017) “Indirect Methods in Assessing Illegal Origin of Income and Assets”, *Journal of Accounting and Management*, Vol.7, No.2, pp. 27-40.
- Pankova S.V., Yakimova V.A. (2020) “Formation of Analytical Tools for Investment Activities Audit of Priority Development Areas”, In: Solovev D., Savaley V., Bekker A., Petukhov V. (eds) *Proceeding of the International Science and Technology Conference “FarEastCon 2019”* (pp.295-316), Singapore, Springer
- Rosenthal, C.L. and Rothenberg, L.E.. (2019) “Win a New York Sales Tax Audit, Despite Poor Recordkeeping”, *The CPA Journal*, Vol.89, No.3, pp. 62-63.
- Thuronyi V. (1996) “Tax Law Design and Drafting - Presumptive taxation”, *International Monetary Fund*, Vol.1, No.12, pp. 401-433.
- Townsend, J. (2011) “*Confusion in the court of Appeals about the Indirect Method of Proof*”, LexisNexis Legal Newsroom.
- Wiggins, W. P. (2009) “IRS Examination and Reconstruction of Income: Methods, Techniques and Taxpayer Rights”, *Journal of Tax Practices & Procedures*, Vol.11, pp. 51-54.
- Wise M. R. (2000) “Tax fraud and men's rea forensic accounting”, *Sixth annual fraud Conference*, Montreal, pp. 30-43.
- Zoitsas, A., Valsamidis, D., Toptsi, T., & Tsoktouridou, K. (2020) “Indirect Auditing Methods for Individuals Subject to Income Tax”, *KnE Social Sciences*, Vol. 4, No1, pp. 385–400.

ΔΙΑΔΥΚΤΙΟ

Δαλιάνης, Γ. (2019) “Φορολογικός έλεγχος μέσω νέων τεχνικών”, Διαθέσιμο στο:
<https://m.naftemporiki.gr/story/1436781> (31/3/2021)

Διανέωσις. (2016) “*Tax Evasion in Greece – A Study*”, Διαθέσιμο στο:
<https://www.dianeosis.org/en/2016/06/tax-evasion-in-greece/> (5/9/2021)

ΕΒΕΑ. (2017) “*Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ: Στο 21,5% του ΑΕΠ η Παραοικονομία στην Ελλάδα*”, Διαθέσιμο στο: <https://www.acci.gr/acci/articles/article-views.jsp;jsessionid=A32B88C966272446E1D2BE9FE315AFF5?first=81&last=90&set=1&time=2&context=103&categoryid=203&articleid=11542>
(7/9/2021)

Καθημερινή. (2019) “*Με 94 εκατ. ευρώ ανά ώρα «τρέχει» η φοροδιαφυγή στην Ευρώπη*”, Διαθέσιμο στο:
<https://www.kathimerini.gr/economy/international/1016978/me-94-ekat-eyro-ana-ora-trechei-i-forodiatfygi-stin-eyropi/> (5/9/2021)

Σαββαΐδου, Κ. (2020) “*Δύο προσφάτως θεσμοθετημένα εργαλεία για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής: Έμμεσες τεχνικές ελέγχου – υποχρέωση τρίτων προς παροχή στο Υπουργείο Οικονομικών πληροφοριών οικονομικού και φορολογικού ενδιαφέροντος*”, Διαθέσιμο στο:
<https://www.accountancygreece.gr/φορολογικα/φορολογικα-09/πολεμωντασ-την-φοροδιαφυγη/> (13/4/2021)

Το Βήμα. (2020) “*ΣΕΒ: Στο 21% του ΑΕΠ η παραοικονομία στην Ελλάδα*”, Διαθέσιμο στο:
<https://www.tovima.gr/2019/03/03/finance/sev-sto-21-tou-aep-i-paraoikonomia-stin-ellada/> (8/9/2021)

Coenen, T. (2015) “*Lifestyle Analysis In Criminal Cases: Proving Income Without Full Documentation*”, Available at:
<https://www.sequenceinc.com/fraudfiles/2015/08/lifestyle-analysis-in-criminal-cases-proving-income-without-full-documentation/> (2/5/2021)

CNN. (2019) “*ΔΝΤ: Αυξήθηκε η παραοικονομία στην Ελλάδα*”, Διαθέσιμο στο:
<https://www.cnn.gr/oikonomia/story/200917/dnt-ayxithike-i-paraoikonomia-stin-ellada> (8/9/2021)

- OECD. (2006) “*Strengthening Tax Audit Capabilities: Innovative Approaches to Improve the Efficiency and Effectiveness of Indirect Income Measurement Methods*”, Available at: <https://www.oecd.org/tax/administration/37590009.pdf> (2/4/2021)
- Oguttu, A.W. (2016) “*Tax Base Erosion and Profit Shifting in Africa – Part I: Africa's Response to the OECD BEPS Action Plan*”, ICTD Working Paper 54, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3120328> (3/4/2021)
- Rettig, C.P. (2014) “*Overview: Indirect Methods of Determining Taxable Income. Journal of Tax Practice and Procedure*”, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2462228> (3/4/2021)

NΟΜΟΙ-ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

- A.Y.O ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ. (2013) “*Εφαρμογή έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό φορολογητέου εισοδήματος φυσικών προσώπων*”, Αθήνα, Υπουργείο Οικονομικών.
- A.Y.O Δ.ΟΡΓ.Β 1098087 ΕΞ. (2016) “*Σύσταση, συγκρότηση και ορισμός μελών Ομάδας Εργασίας στην Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων (Γ.Γ.Δ.Ε.) του Υπουργείου Οικονομικών, για την σύνταξη μελέτης για τις τεχνικές ελέγχου, «της αρχής των αναλογιών» και της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών*”, Αθήνα, Υπουργείο Οικονομικών.
- N. 820. (1978) “*Περί λήψεως μέτρων διά την περιστολήν της φοροδιαφυγής και άλλων τινών συναφών διατάξεων*”, ΦΕΚ Α' 174/17-10-1978.
- N.2238. (1994) “*Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος*”, ΦΕΚ Α'151/16-09-1994.
- N. 4172. (2013) “*Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις*”, ΦΕΚ Α' 167/23.07.2013.
- N.4174. (2013) “*Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις*”, ΦΕΚ Α'170/26.7.2013.

- N.4174. (2013) “Διορθωτικός προσδιορισμός της φορολογητέας ύλης φορολογουμένων φυσικών προσώπων με μεθόδους εμμέσου προσδιορισμού”, Φ.Ε.Κ. Α΄170.
- ΠΟΛ 1171. (2013) “Οδηγίες σχετικά με την παροχή στοιχείων από τους φορολογούμενους κατά τον έλεγχο υποθέσεων φυσικών προσώπων”, Αθήνα, Υπουργείο Οικονομικών.
- ΠΟΛ 1270. (2013) “Μεθοδολογία Έμμεσων τεχνικών Ελέγχου”, Αθήνα, Υπουργείο Οικονομικών.
- ΠΟΛ. 1050. (2014) “Καθορισμός του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των τεχνικών ελέγχου των περιπτώσεων β΄, γ΄ και ε΄ της παραγράφου 1 του άρθρου 27 ν 4174/2013 (Φ.Ε.Κ. Α΄170) για τον διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φορολογουμένων φυσικών προσώπων με μεθόδους εμμέσου προσδιορισμού”, Αθήνα, Υπουργείο Οικονομικών.
- ΠΟΛ. 1094. (2014) “Τροποποίηση της ΠΟΛ. 1050/17-2-2014 απόφασης του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων, που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 474 τ. Β/25-2-2014 περί καθορισμού του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των περιπτώσεων β΄, γ΄ και ε΄ της παραγράφου 1 του άρθρου 27”, Αθήνα, Υπουργείο Οικονομικών.
- ΠΟΛ.1259. (2014) “Παροχή οδηγιών για τον τρόπο εφαρμογής της ΠΟΛ 1050/ 17.02. 2014 Απόφασης Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων”, Αθήνα, Υπουργείο Οικονομικών.